

**Dispvtationvm De Censvris In Commvni,
Excommvnicatione, Svspensione, & Interdicto, itemque
de Irregularitate, Tomvs Qvintvs**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, Anno Domini M. DC. XVII.

2 Ob quæ delicta ferantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94035](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94035)

Nauar.

totam illam legem, & omnes eius censuras expirare: quia hoc commune est omni sententiæ latæ ab homine. Ita docuit Soto distinctione 22. questione 2. articulo 3. Veruntamen à tempore Pij Quinti additur in prædicta Bulla hæc clausula: *Volentes presens nos processus, ac omnia, & quacunque his literis contenta, quæque alii huiusmodi processus à nobis, aut à Romano Pontifice pro tempore existente fiant, aut publicentur, durare, suoque effectus omnino foriri.* Luxta quam clausulas censura hæc ex se perpetua est: in quo iam naturam statuti seu legis imitatur, nam ut vidimus, statutum differt à sententiæ generali, in perpetuitate præsertim in iis, quæ à Pontifice Summo feruntur: nam lata ab inferioribus alias habent differentias. Et ideo Nauarrus in Summ. capit. 27. numero 74. exsistimathas censuras iam dicendas esse latas à iure.

Diferimen-
tiner censu-
ram latam
per Bullam
& per legem.

Aliqua tamen differentia interuenit semper inter hanc sententiæ, etiam prout nunc fertur in Bulla Cœnæ, & legem; quod lex etiam si iterum atque iterum feratur circa eandem rem cum variis circumstantiis, non cessat, nisi per posteriore reuocetur, aliquid ei contrarium statuat: at vero Bulla Cœnæ, itam ac subsequens publicatur, cessat ipso facto, etiam si non reuocetur, vnde si quid in posteriori omititur, simpliciter sublatum censemur: etiam si id expresse non reuocetur, nec declaretur: hanc enim vim habent verba illa, *Quousque alii similes processus &c.* In hoc ergo differt hac censura ab ea quæ proprie dicitur à iure: & ideo singulis annis promulgatur per modum generalis sententiæ: in reliquo vero omnibus, quæ ad rem spectant, parum refert eam à iure, vel ab homine vocare, excepta quadam absolutione ab aliqua censura in prædicta bulla contenta, de qua infra videbimus. Certum tamen esse debet excommunicationes omnes in hac Bulla latas tales esse, ut ipso facto incurvantur. Propter dicta vero causam præsentem disputationem prosequimur, iuxatenorem Bullæ latæ à S. D.N. Clemente octavo, anno 1595. nam in posterioribus nihil mutatum invenimus, sicut Nauarr. in Summ. cap. 27. n. 54. cum prius alias exposuerit eam declaravit, quæ suo tempore ultimo loco fuerat à Gregorio XIII. promulgata.

Per Bullas
Cœna Domini
non multiplican-
tur censura
circa idem
crimen.

Ex hac doctrina colligitur, propter multiplicatiōnem harum bullarum non multiplicari censuras circa idem crimen, quando quidem adueniente posteriore, priores omnes cessant. Imo addit Nauarrus citè loco, quod excommunicationes per alia iura latæ, in prædicta Bulla pro eiusdem criminibus repetitè non multiplicantur, sed solum additur eis referatio. Quod latius tradidit Nauarrus cap. Ira quorundam, defudax, notab. 11. in Glossa ultim. numero 4. & sequentibus, & præsertim numero 37. vñque ad finem. Et est quidem satis pia, & probabilis sententia: nam si huiusmodi censura Bullæ à iure iudicentur, non est verisimile censuras latas diuerſis inribus pro eadem causa, seu pro eadem prohibitiōne, seu in eadem specie, multiplicari numero, præfortius, quando ab eodem legislatore feruntur. (Voco autem eundem legislatorem non in persona sed in dignitate, vt à Summo Pontifice) alias quot effent iura excommunicantia, v.g. hæreticos, tot illi excommunications incurrent, & se de aliis peccatis: quod tamen incredibile est, & præter communem sensum.

At vero, si excommunications Bullæ censemur ab homine, nonnulla potest esse maior dubitatio. Veruntamen etiam illo modo censo non multiplicari censuras, quia quoties homo profert sententiæ excommunicationis in causa, in qua iure ipso lata est, non censemur nouam censuram ferre, sed eam quæ in iure continetur, declarare seu applicare, nisi aliud expresse in sententiæ declarat: quia penæ sunt in mitiori sensu interpretandæ.

A Quod maxime verum habet, quando & censura fertur ab homine per sententiam generalem, & ab eodem formaliter qui legem tulit: quæ omnia in præsenti concurrunt. Itaque, si pro eodem delicto fertur excommunicatione in Bulla, quæ in iure latæ erat, eandem esse credimus. Et ideo simul clausulam Bullæ, & iura quæ concordant, explicabimus. De reseruatione vero, quæ additur in Bulla, postea dicemus.

SECTIO II.

Quis *sunt casus seu delicta, propter quæ fertur excom-*
municatio in Bulla Cœne.

I Iginti sunt casus in prædicta Bulla à Sanctissimo Domino nostro Clemente octavo promulgata contenti: quos sigillatim exponere necesse est. Vt inde tamen prolixitatis causa non referam integras clausulas Bullæ, sed ea tantum verba notabo, quæ ad rem explicandam erunt necessaria. Et, vt recte Caeteranus notauit in verbo *Excommunicatio*, in principio, duo præcipue sunt in his clausulis, & similibus iuribus confideranda, scilicet actio quæ sub excommunicatione prohibetur, & personæ ad quas extenditur talis censura.

Prima excommunicatione contra hæreticos.

Prima ergo excommunicatione Bullæ est contra hæreticos, vbi licet multi in specie nominentur nominibus ab auctoriis desumptis, scilicet Visitæ, Lutherani, &c. Tamen id solum factum est in detectionem eorum hæreticorum, qui his temporibus alicubi durant: nam alioquin illa excommunicatione generalis est contra omnes hæreticos cuiuscunquam secta, vt bidem exponitur. *Vnde in antiqua Bulla Pauli III. aliter hæretici nominantur, vt refert & prosequitur Rebuff, illam Bullam exponens.* Est autem hæc censura longe antiquior, quamquam de iure diuino propriæ non sit, vt quidam exsistant, sed de Ecclesiastico, vt latius traditur in 2.2. qu. 11. ex quo loco petendum est quid sit heres, & quam voluntatis pertinaciam requirat. Solum est hic breuiter notandum, quod, licet peccatum hæresis tale sit, vt interius in mente perfecte consummetur, nihil minus hæc censura propter hæresim pure mentali non contrahitur, quia, vt in principio diximus, nullus actus pure internus est materia censuræ, quia *heres* non est materia Ecclesiastica iurisdictionis, per quæ *mentalis* est censura. Et ideo etiam dixi tractando de laicis, quod *mentalis* est censura propter hæresim pure mentali non contrahitur, quia non reseruantur sine censura, intelligendum est autem de hæresi pure mentali: nam, si in actu exteriore prodeat, etiam si occultissimus ille sit, satis est ad incurriendam censuram, vt superiori loco declaratum est. Intelligo etiam de reseruatione Papali, nam circa Episcopalem consulendum est vsus.

A Additur in prædicta clausula, hac censura comprehendit omnes à Christiana fide Apostatas, qui in hac Bullæ censuram in re non differant ab hæreticis, vt sumitur ex D. iam extor Thom. 2.2. quælt. 12. artic. 1. Nihilominus specialiter manentibz nominantur ad maiorem claritatem, & quia non solent vulgo hæretici vocari, qui apostatares à religione Christiana ad Mahometanam sectam, vel ad Iudaismum transeunt, quamquam re vera hæretici. Ut ergo declaretur, omnes hos incurrire dictam censuram, illa particula additur. Duo vero sunt obseruanda. Vnum est hocesse intelligendum de Apostolatibus non solum exteriori opere, vel signo, sed etiam corde: nam sicut interior infidelitas sine exteriori signo non sufficit ad hanc censuram, ita neque externum signum sine interiori infidelitate,

Quod

Sect. II. De Excom contra hæreticos, schismaticos, &c. 319

Quod in primis probari potest ex illo verbo à Christiana fide: nam qui solum exterius fidem negat, non est apostata à fide, sed à confessione fidei, & similiter non est verè hæreticus, sed tantum secundum quid, scilicet exterius & apparetur: quia vera hæresis mente consummatur. Vnde est alia ratio, quia censura lata propter aliquod delictum, non contrahitur nisi per delictum illud verum, & consummatum, quantum verba legis in rigore sumptu requireunt: at verò exterior apostata vel hæreticus non efficit peccatum perfectum & consummatum in ea specie: & ideo hanc censuram non contrahit in foro conscientiae, nec peccatum ex vi huius bullæ referuntur est in foro poenitentiae, quamvis in foro exteriori talis condemnetur ut hæreticus, quia in illo foro non potest de interiori mente, nisi per exteriora signa confitare.

Secundo obleruandum est, in rigore Theologico posse esse aliquem hæreticum, & Apostamat à fide, etiam si baptizatus non sit, vt si catechumenus ante baptismum verè credit potius, & deinde vel à tota fide recedat, vel aliquem eius articulum neget: & nihilominus ille non incurrit hanc censuram, quia non est capax eius, nec est membrum Ecclesie, in quod ipsa possit iurisdictionem suam directe exercere. Ob quam rationem diximus in superioribus, hominem non baptizatum non esse capacem censuram. Quapropter aut tota illa clausula huius bullæ intelligenda est iuxta subiectam materiam, seu respectu eorum qui directe subduntur iurisdictioni Pontificia: nam lex & censura solum ad subditos dirigitur: aut certè, cu[m] est sermo de apostasia fidei, intelligi debet de fide non tantum interna concepta, sed etiam exterius solenniter in baptismo professa.

Additur in eadem clausula, Ac eorum credentes, quæ particula antiqua etiam est, vt supra vidimus disputatione quarta, sectione prima. Vbi aduentus duplíciter accipi in iure illam vocem credentes, uno modo pro ijs qui credunt errores aliius dogmatici hæretici: alio modo pro iis, qui credunt personæ hæretici, bona[m] existimationem de illa habendo & familiaritate ei exhibendo, licet eorum opinio[n]ibus non assentientur. Difficultas ergo est potest, quo modo hoc verbum in hac clausula sumatur: nam, vt hoc verbum aliquid superioribus addat, necessarium videtur in posteriori significazione accipi, nam credentes priori modo hæretici sunt, vt dicuntur in capite Excommunicamus, secundo, §. Si quid autem, de hæreticis: ergo iam erat comprehendens sub illis verbis generalibus, omnes & singulos hereticos. Et ita exposuit simile verbum Panormitanus in capitulo Excommunicamus primo, §. Credentes, de hæreticis, numer. 12. nam ibi eadem excommunicationis fertur.

Nihilominus censio potius accipendum est verbum illud priori modo. Quod sentit Nauarrus in Manual. cap. 27. nu. 55. vbi concedit hos credentes esse hæreticos: & ideo verbum illud esse omissum in Bulla Cœnæ Pij Quinti, postea vero fuisse additum ad maiorem declarationem. Duo bus autem modis possunt aliqui credere hæretico. Primò distinctè assentiendo errorib[us], ab eo propositis, & publicatis, & hi potius hæretici, quam credentes dicuntur. Secundò tantum confusè credendo veram esse doctrinam eius, quæcumque illa sit, & hi propriè dicuntur credentes, de quibus in hac bulla, & in iuriibus quæ cum illa concordant sermo est: nam, licet hæretici sint hæretici, credendo illo modo aliquid contra Ecclesiam docenti, tamen quia distinctè nihil credunt contra fidem, proprio nomine appellati sunt, & ad maiorem claritatem sub illo sunt expressi. Et confirmari hoc potest, nam verba sequentia, sautores hæreticorum, &c. formaliter intelliguntur de ijs qui fauunt hæreticis ut hæretici sunt: quod statim

ex Caetano, & alijs annotabimus: ergo eodem modo intelliguntur credentes hæreticorum, ut hæretici sunt. Atque ita exposuit etiam Paludanus in quarto, dist. 13. quæst. 3. art. 1. concl. 7.

Dices: Ergo credentes hæreticorum in priori significacione non manent excommunicati ex vi huius clausulae, aut illius §. Credentes, quod videtur inconveniens, quia illi credentes & qui parantur fato-ribus & receptatoribus in dicto §. Credentes, ergo etiam sub excommunicatione debent & que comprehendendi, quia iuxta doctrinam communem Iurisperitorum, delicta, quæ & qui parantur in culpa, & qui parantur etiam in pena. De qua regula videri potest Gloss. in capitulo Si possumus, verb. Promissione, de Electione, in sexto, & Gloss. vlt. in Leg. Si quis seruo, Cod. de Furtis, & Barthol. in leg. Si constante, num. 30. ff. de Soluto matrimonio. Respondetur concedendo ex vi illius verbi hos non ligari hac excommunicatione. Comprehendent autem sub fato-ribus, & receptatoribus, si vere secundum moralem existimatione tales sint. Propter solam vero & equiparationem non puto comprehendendi, tum quia nec talis & equiparatio recte colliguntur ex dict. §. Credentes, cum nos negemus ibi esse sermonem de credentibus in illa significacione: nec etiam in re videtur esse simile delictum, si omnino falso omnis exterior, & receptione tollatur, tum etiam, quia illa regula extendendi penam propter solam & equiparationem delicti, non existimamus esse veram, nisi quando iuxta communem usum eius, pro eodem habeantur: de quare alibi latius.

Additur in eadem clausula receptatores, sautores, & generaliter quilibet eorum defensores. Similia verba habentur in dicto capitulo Excommunicamus, primo, §. Credentes, de Hæretic. & in cap. Noverit, de Sententia excommunicationis. Intelliguntur autem prædictæ & ex voces de ijs, qui fauorem tribuant hæreticis, vel quia talem doctrinam profitentur, vel in ordine ad suam hæresim, vel docendam, vel defendendam, vel aliquid huiusmodi. Ita Caetanus verb. Excommunicatio, cap. 1. & Nauar. dist. nu. 55. qui varijs consideratur id confirmat. Illa vero videtur esse præcipua, quod pena stricte intelligenda est iuxta subiectam materiam: hæc autem excommunicatione fertur in penam, & in oditum hæretis: & ideo sicut pri-

mario fertur in hæreticum ratione hæresis, ita derivatur seu extenditur ad alios secundum habitudinem ad eandem hæresim, atque adeo quatenus illi faciunt quousmodi in ipsa hæresi. Et confirmatur, nam illi homini, qui hæreticus est auxilium, preberet ad vitam sustentandam, vel quid simile, non est per se malum, neque est viro canone prohibitum: I. mo interdum postesse necesse, si ille extrime vel grauiter indigeret ad vitam. Quod enim Augustinus dixit de peccatore & homine, etiam in hæretico verum habet, nulli hominum credendam esse inferioriam, nulli peccatori impunitatem relaxandam. Et refertur in cap. Duo ista, 23. q. 4. Dices quanquam inversu[n]te naturæ necessitate locum habeat illa distinctione: quidquid tamen extra illam necessitatē in fauorem hæretici sit, pertinebit fauore hæretici quatenus hæreticus est, & consequenter illa erit sufficiens causa ad incurriendam hanc censuram.

Respondeatur, in foro exteriori speficierat talem præsumptionem, nisi ex necessitate occurrenti, vel alij circumstantijs aliud colligatur: simpliciter tamen, & in foro animæ negandam esse consequentiam: quia seclusa etiam naturæ necessitate, & absque respectu ad hæresim potest fieri aliquod officium liberalitatis, vel amicitiae ad tam personam, & propter illud non incurritur hanc censura, & ideo isti iure alia coniectura addi solent ad præsumendum hoc delictum, vt videre licet in cap. Accusatu. §. Ille, de Hæretic. in sexto, & in Director. verb. Defensores, & verb. Fautores.

Non incur-
rei hanc cen-
suram au-
tum lürabins
heretico ut
excommuni-
cato.

**Sed ut her-
etico.**

Vnde etiam oportet distinguere in heretico du-
plicem rationem præter rationem naturæ, scilicet
& quod hereticus est, & quod excommunicatus est.
Per hanc ergo clausulam non prohibetur specialiter
communicatio cum heretico, vt excommunicatus
est, neque extenditur censura ad omnes communica-
entes cum illo ut sic, sed solum ad communicantes
cum illo ut heretico, prebendo fauorem, defensio-
nem, &c. In illo vero casu, in quo sine causa rationa-
bili præstaretur beneficium persona heretici sine
respectu ad hereticum, peccari quidem posset propter
communicationem cum excommunicato, non ta-
men propter communicationem cum heretico hic
specialiter prohibita, & punita. Ad peccandum autem
ille modo necesse nunc est ut hereticus sit no-
minatim declaratus, & denunciatus saltem de cri-
mine, ut supra dictum est: ad peccatum autem po-
steriori modo, & incurrandam hanc censuram, quā
modo explicamus, non est necesse ut hereticus sit
declaratus aut denunciatus, sed satis est ut sit cogni-
tus illi, qui ei fatorum aut auxiliis præbet: quia illa
non est prohibita ut participatio in crimen cū iā
excommunicato, sed tantum cum heretico: & ideo
in hoc non habet locum limitatio Extraug. Adeiu-
banda.

Alii verba
aīus dēclan-
sula expli-
cantur.

Deinde additū. Ac eorum libros heresim conti-
nentes, vel de religione tractantes sine auctoritate Sedis A-
postolica, sienter legentes, aut retenentes, imprimentes seu
quomodolibet defendentes, ex quauis causa publice, vel oc-
culte quouis ingenio, vel colore. In quibus verbis ob-
seruare licet, ex vii orunt hinc prohiberi omnes li-
bros ab hereticis conscriptos, sed eos tātum qui de
tali subiecto tractant, vēl tam doctrinā continent.
Et quidem, si tales sint libri, vt eorum errores con-
tingant, nulla est difficultas, quia etiā vñus tantū
error in toto libro cōtineatur, totus est prohibitus;
ne illo etiam delecto error licet librum retinere,
quia absolute prohibitus est ex vi huius clausulae.
Qui autem sint dicendi libri de religione tractantes,
obscurius est. Opinor tamen omnes libros pertinē-
tes ad fidei exploitationem, & consequenter etiam illi-
los, quibus diuina scriptura, vel aliqua pars eius ex-
ponitur: atque illos etiam, qui Theologiam schola-
sticam, vel totam, vel aliquam eius partem tractāt,
sub illa particula continēti: excludi vero libros, qui
solum Philosophian, doctrinam vel inferiores ar-
tes, aut etiam solam historiam continent, quamdiu
in eis nullus error admiscetur. Vnde qui hos libros
habuerit, vel legerit, ex vi huius clausulae hanc cen-
suram non incurrit. Dico autem semper ex vi huius
clausulae, quia quoad hanc partem consulendi sunt
iudices, & Romanus, & Episcopalis, vel S. Inquisi-
tionis; & obseruare sunt omnia quæ huic clausu-
lae in eis adduntur sub aliis censuris.

II

Libri Catho-
lici cōmen-
tes impugna-
tionē eorum
heretorum
aut eos hi-
storice nar-
rantes non
comprehen-
duntur.

Nauar,

Rebuff.

Atque simili modo ex vi horum verborum non
prohibetur sub hac censura libri editi à Catholicis,
etiam si in eis sint inserti errores hereticorum, vel
ad eorum impugnationem, vel solum per modum
historiæ narrationis, vel etiam per incuriam & ne-
gligentiam, absque heresi auctoris. Imo addit Nau. E
libros Catholicorum, etiam si habeant scholia, vel
notationes hereticorum, ex vi huius clausulae non es-
se prohibitos: quia illi non sunt simplicitē libri her-
eticorum. Quod tamen ego limitare, nisi tales seu
tam copioli essent commentatori, vt iam censetur
liber potius ex eis, quam ex texu constare: nam tūc
si concurreret altera ex dictis conditionibus, scilicet
quod liber vel errores contineret, vel de religione
tractaret, prohibitus talis liber esset ex vi huius clau-
sulae, sufficeretq; ad hanc censuram incurrandam.
De aliis vero catholicorum libris, qui habent breves
annotationes hereticorum, licet hinc non fiat men-
tio, seruanda sunt, quæ in indice librorū statutūtur,
vt dixi. Aduerit deniq; Rebuff illa verb, publice vel
occulte referri ad omnes præteritos q; mihi placet.

A Ultimo additur in eadem clausula, Nec non &
schismatics, & eos qui se à nostris; & Romani Pontificis Aliiātū
pro tempore existentis obedientia per inaciter subtrahunt, clausula
vel residant. Per quæ verba fit extensio huius censu-
rae ad cīguen distinctum ab heresi: nam iuxta do-
ctrinam D. Thomæ 2.2. quæst. 39. artic. 1. schisma si
generatim sumatur, comprehendit heresim & oli-
quid aliud: nam omnis hereticus us schismaticus est,
non vero è contrario. Si autem schisma sumatur
speciatim, ut cōdistingui soleret hæresi, quomodo
in prædicta clausula sumi videtur significare pecca-
tum recedendi pertinaciter ab obedientia Ecclesiæ,
absque errore in doctrina fidei: & ideo dicitur ad D.
Thomam opponi charitati, nō fidei, de quo alias. So-
lum ad intelligentiam dictorum verborum hic ad-
uerto schisma quasi per antonomasiā dīci, quan-
do præter verum, & indubitatum Papam aliis eri-
gitur, eique obeditur. Quod quidem si fiat ex prætra Schisma
opinione circa unitatem capitul. seu vicarij Christi, qua-
erit non solum schisma, sed heresis; si autem fiat,
vel solum ex malitia, & prava voluntate, sic erit pro-
prium schisma, de quo videtur esse sermo in prima
parte illorum verborum. Quia vero non tantū illo
modo schisma committitur, sed etiam quoties ab
obedientia Summi Pontificis pertinaciter receditur,
ideo etiam hoc in sequib; verbis explicatur.
& ad hoc totum prædicta censura extenditur, quæ
fine reseruatione lata videtur in cap. lxxvii de electio-
ne, & in c. de schismatis, & in c. Nullius, 19. de qui-
bus textibus infra dicemus.

Sed obiicit aliquis, nam ex dictis sequi videtur
quoties aliquis ita peccat, vt incurrit quamcumque
excommunicationem, præsertim in Summo Ponti-
fice latam, esse schismaticum, & incurrire in hanc
clausulam Bullæ Cæsar. Patet sequela, quia illi per-
tinaciter se subtrahit ab obedientia Pontificis: hoc
enim necessarium est ad excommunicationem in-
currandam. Respondetur negando sequelam, quia Nō quisque
aliud est cum contumacia non obediens Ecclesiæ, excommuni-
cationem à
Obiicit
Pontifici la-
tā cæsari
schismati-
cū. Ratiō
causam à
Pontifici la-
tā cæsari
schismati-
cū. Hanc
principia
subdia-
tholiqua
patet hanc
cenſuram
incurred.
Caietan
Famili
recipiat
E. schismati-
cū. Non compri-
hendens
hac clausu-
la, Caietan
hanc
cenſuram
incurred.

Duo denique sunt circa hæc vltima verba obser-
vanda, Vnum est hanc censuram quoad hanc vlti-
mam partem nō extendit ad fautores, receptatores,
aut defensores schismaticorum: quia illa extensio
prius facta est de hereticis, hic autem tacetur quo-
ad schismatics: & per hoc tacite excluditur. Pra-
terim, quia, vt recte notauit Cajetan. verb, Excom-
municatio, in principio, quoties censura fertur con-
tra aliquos hoc vel illud facientes, si in ipsa lege ex-
preisse non extenditur ad consulentes, adiuvantes,
& similes, illos non comprehendit: quia verba po-
nalia stricte intelligenda sunt: hi autem omnes in ri-
gore non sunt facientes id, præter quod talis cen-
sura fertur, & præter multa alia quæ congerit Nau-
iarius dicto capite 27. num. 51. Aliud obseruandum
est, hanc censuram ad nullum aliud delictum exten-
di, qui non sit heresis præter schisma. Sicut enim
Iurite aiunt, exceptionem firmare regulam in con-
trarium, ita nos dicere possumus extensionem, quæ
ad hunc casum definitum sit, limitari, ne ad alios
fiat.

Sect. II. De Excom. contra hæreticos, & schismaticos. 321

Hat. Præterquam quod generale principium est, ex-
communicationem non extendi ab uno casu ad al-
lium, nisi in lege exprimatur, ut late Nauarrus pro-
sequitur dicto num. 51. Vnde nec propter paetum
cum demone, nec propter quemlibet abusum Sa-
cramenti, nec propter alia peccata ad tribunal In-
quisitionis spectantia propter suspicionem hæresis,
vel superstitionem religionis, hæc censura incurri-
tur: quia neque hæresis, neque schismata sunt. Et id-
eo bene nota: Nauarrus numero 55. magis olim
fuisse comprehensio in hac censura, & clausula in
Bulla Pij Quinti, quia in ea exprimebantur: nunc
autem non comprehendunt, quia non exprimuntur.

Secunda clausula eiusdem Bullæ contra appellan-
tes à Papa ad Concilium gene-
rale.

Secunda censura fertur in dicta Bulla contra eos, qui ab ordinationibus seu mandatis Romani Pontificis pro tempore existentis ad futurum gene-
rale Concilium appellant. In qua clausula actio, propter quam fertur censura, satis clara est; nec videtur distinguendum de appellatione à mandato iusto, vel iniusto: quia constitutio hæc indistincte & absolute loquitur; & non fundatur in eo, quod res à qua appellatur, iusta, vel iniusta sit, seu talis ut ab ea iusta appellari possit, si esset superior, ad quam posset appellari, sed in eo, quod sic appellans iniuriarum facit Apostolice Sedi: nam videtur profiteri generale Concilium esse superius illa; quod tam in sententia iusta appellando, quam à iusta. Fuitque similis excommunicatio lata, & reseruata à Piô II. & Julio II. vt Sylvestris, & Nauarrus referunt. Quoad personas vero generalissima est illa censu-
ra, quia fertur in omnes, cuicunque status, gradus, seu conditionis fuerint. Quia vero excommuni-
catione non fertur in communiatem, sed in singu-
lares personas, ideo in eam, si tale delictum com-
mittat, interdicti censura fertur; de qua infra suo
loco.

Extenditur denique illa censura ad eos, quorum auxilio, vel favore appellatum fuerit. Debet autem auxilio, vel favore appellationem antecedere; nam si tunc subsequatur, decurso ad resistendum Pontificis præceptis sub specie talis appellationis: tunc non incurritur hec censura ex vi huius clausula: quia non est revera datus fauor ad appellandum, sed ad actiones postea subsecutas, quæ sunt longe diuersæ. Nec satis erit, quod is, qui appellat, id faciat spe & fiducia auxiliis alterius, si illa non ex vi promis-
sionis, aut verborum alterius concepta sit, sed solù ex titulo amicitia, vel alterius coniunctionis. Præ-
terea, quando talis fauor præcedit appellationem, hon statim incurritur hæc excommunicatio, donec appellatio ipsa subsecuta sit, iuxta generalem & optimam doctrinam Caietani verb. Excommuni-
catione, in principio quod quando excommunicatio no-
tum se ferunt propriam actionem vt sic, sed solum ut cooperatricem, vel adiutoriem alterius, tunc ad incurrandam excommunicationem non satis est a-
ctio dantis fauorem, vel auxilium, nisi actio ve-
lefectus principaliter prohibitus subsequatur: quia in
hanc actionem directe & per se lata est excommuni-
catione, in alias vero quasi per extensionem ita vero
est in presenti. Quod optime significatum est in illis
verbis Bullæ quorum auxilio, vel favore appellatum fu-
erit: Donec ergo sit appellatum, non incurrit ex-
communicatio.

Quæri vero potest, an dans consilium; incurrit
hanc excommunicationem: nam concilium ipsum
videtur esse quidam fauor, vel auxilio morale: qui
enim rectum consilium præberet, non parum iuvat ad
bene operandum. In contrarium vero est, quia in

A rigore sunt influxus distincti, & ad distinctos fines ordinati: consilium enim est ad instructionem metis: auxilium autem & fauor ad executionem. Vnde Dubitatio: in aliis iuribus quando extensus fit ad consilientes, non modicata expresa sit eorum mentio, vt in sequentibus videbimus. Et ideo probabilius censio per hanc clausulam non comprehendit pure consilientes. Voluite-
nim Pontifex per hanc censuram cohibere potentes qui efficiacius refutant: de doctrina autem vel con-
silio nihil in eo loco statuit.

Tertia censura eiusdem Bullæ contra piratas, Curse-
rios, &c.

Tertia censura fertur in dicta Bulla contra omnes piratas, cursarios, & similes latrunculos maritimos. Est autem obseruanda notabilis differ-
entia in hac Bulla Clementis VIII. collata cum Bul-
la Gregorii XIII. nam Gregorius sic ait, Excommu-
nicamus omnes piratas, & latrunculos maritimos, & illas hanc clau-
precipue, qui mare nostrum, &c. Ouæ verba primum suâm.
comprehendunt omnes deprædantes in mari, ubi-
cunque deprædentur; & deinde speciali ratione, vel
ponderatione eos, qui in illis locis mariis Tyrreni, &
Adriatici, que ad temporale dominium Pontificis
pertinent, ita delinquunt. At vero in Bulla Clementis
verba sic habent, Excommunicamus, & cæ. Lat-
runculos maritimos, discurrentes mare nostrum, preci-
pue a monte Argentario, & que ad Terracinam. Vnde vi-
detur non omnes Piratas, sed solum discurrentes
in suo mari Clemens excommunicare. Exfimmo ta-
men illa verba discurrentes, &c. Non est coniungen-
da præcedentibus ut determinationem seu limita-
tionem eorum, sed singula esse membra distincta,
licet in ipsa Bulla virgultis interiectis distinguuntur.
Ita ut absolutus sensus sit, Excommunicamus omnes
piratas, & latrunculos maritimos, & possida addatur,
discurrentes mare nostrum præcipue; si enim ita coniun-
gamus, clarior erit sensus, & nulla erit diueritas in-
ter prædictos Pontifices.

Est etiam alia notanda differentia inter verba il-
lorum Pontificum: nam Clemens solum ait, Discur-
rentes mare nostrum &c. Neque explicat, aut requirit,
ut ibi aliquam actionem exerceant. Gregorius au-
tem sic ait. Et illos p' ipse qui mare nostrum a monte
Argentario & que ad Terracinam discurrunt, eos, qui in
illo nauigant deprædantur, multant, interficiant, rebusve
& bonis ipsolani. Iuxta quem verborum tenorem co-
stat, si aliquis pirate discurreret illud mare animo
illa omnia perpetrandi, nihil tamen eorum exequi
posset, non incursum illam censuram, donec ali-
quod ex illis operæ compleret. Imo si non in nau-
igantes, sed in opibus aut hominibus in littore in-
ueniatis eas actiones exerceret, non incurret talem
censuram: quia verba definita loquuntur de depræ-
dantibus nauigantes. Nunc vero iuxta Bullam Cle-
mentis dubitari potest, an discurrentes illud mare,
tanquam latrunculi aut pirate, hoc ipso excommu-
nicationem incurrit, quamvis nullam predam fa-
cient. Et sane viderit dicendum illam incurrire,
tum quia non sine causa alia verba à Gregorio pos-
ita omissa sunt: hec autem non videtur fuisse alia, ni-
si vt illa censura generalius fertur: tum erit quia ex
vi illorum verborum nihil aliud requiritur ad talem
censuram incurrandam præter talem discurrsum in eo
mare: qui per se satis est ad grauem iniuriam Summi
Pontificis, quatenus est dominus, & custos illius
maris, & consequenter continet delictum sufficiens
ad talem excommunicationem incurrandam: zum
denique quia hoc modo optime intelligitur tenor
illius clausule, & quid speciale in illo Pontificio
mare prohibetur, aut puniatur. Pirata enim, &
latrunculi maritimi, etiam si per mare discurrere
incipiant, non incurrit excommunicationem,

dones

E

Incurribat excom in re discurrens soli non Pontif.

donec actionem aliquam furandi compleant: ab ilia enim fures nominantur, & propter illam præcipue puniuntur. Quoad mare vero Pontificium specialiter prohibentur sub eadem censura, ne ibi discurrant. Et hie sensus videtur mihi satis probabilis, quoniam, quia nouus est, sicut etiam est noua forma verborum Clementis, solum illum propono, ut de illo Doctores iudicium ferant.

²⁰
*An excommunicentur
piratae de-
predantes
quoquecumque
vel rancum
Christianos.*

Dubitari vero potest, an excommunicentur ipiratae deprædantes quoquecumque, vel tantum Christianos, & Catholicos: nam in nulla Bulla hoc explicatur: nec auctores aliqui dicunt. Et certum est non comprehendere eos, qui, licet alias pirate sint, huicmodi actiones interdum exercent circa aliquos absque iniustitia, scilicet in Turcas, vel alios similes, qui contra Ecclesiam, vel Christianos principes bellum gerunt, quam in illis actibus non se gerunt ut pirate. Difficilias vero esse potest, si iniuste depraudentur alios, etiam si illi infideles sint, an id sufficiat ad incurrendam hanc censuram. Et ratio dubitandi esse potest, quia simpliciter fertur haec censura contra piratas, & latrones maris; tunc autem vere exercent hoc munus: ergo incident illam censuram. Quod maxime locum habere potest, quando huicmodi infideles nauigant cum facultate (*saluum conductum* appellant) Summi Pontificis, aut aliorum Principum Christianorum, ad quosius illam concedendi pertineat: nam tunc non solum infidelibus, sed ipsi etiam Principibus Christianis fit grauis iniuria in huicmodi deprædatione: merito ergo comprehenditur tale delictum in hac clausula, quæ vniuersaliter, & absoluta est. Alio etiam modo potest contingere haec iniustitia, si fiat in homines gentiles, nec subditos, nec inimicos Ecclesie, quos prædicto modo offendere in mari, piratarum latrociniū est, cur ergo sub hac censura non comprehendetur?

In contraria vero est, quia quoniam in hac clausula sit absolute sermo de piratis: nihilominus tamē non comprehenduntur nisi pirate Christiani, seu baptizati: quia alij non sunt capaces censuræ, neque his præcepit Ecclesiasticis subduntur: ergo eadem ratione non intelligetur fieri haec censura, nisi contra pirate expoliantes Christianos. Paret consequentia, quia equitas postulat, ut utriusque feruerit aequalitas; sicut ergo pirate infideles, etiam si spoliunt Christianos, non comprehenduntur, nec specialiter puniuntur ab Ecclesia gladio spirituali, sed a gendu contra illos est, si fieri potest, gladio materiali, & bello: Ita nec Christiani pirate, si tantum in infideles hoc munus exercant, licet inique agant, non comprehenduntur sub hac clausula, & censura. Imo nec propter evidentia puniri ab Ecclesia regulariter loquendo, qui iniustitia illa quodammodo est extra terminos Ecclesie, sicut est iniustitia quam ipsi infideles in Christianos exercent, nisi fortasse quatenus illa deprædatio redundat in iniuria Christianorum principum, vel in Ecclesia oculum, aut aliud simile docuementum: quæ malitia est formaliter distincta ab iniustitia, seu latrocino pirate vero. Et puniri quidem potest ab Ecclesia, non tamen videetur puniri ex vi huius clausulae, neq; aliquis censuræ, quæ ipso iure lata inueniatur. Et haec posterior pars videtur mihi probabilior: quæ ex sequenti clausula, & censura magis explicabitur.

²¹
*Verius fan-
tianange-
gans.*

²²
*An compe-
hendantur
consilium
dantes sub
fautoribus.*

Additur in eadem clausula extensio eiusdem censuræ ad factores, & receptatores, & defensores. De quibus qui sunt, arbitrio iudicis relinqui solent iuxta L. i. ff. de liture deliberant: tamen in conscientia, ipsa est optimus index, si huiusmodi malefactores quantum tales sunt, aut verbis, aut factis defendit, aut fauorem praebuit, &c. Dubitari vero potest sicut in precedente puncto ad dantes consilium, comprehendantur. Et quidem auctores communiter extendunt hanc censuram ad dantes consilium ut videtur est in Angelo verb. *Excommunicatio* 5. casu 18. & Ca-

^A ietan, verbo *Excommunicatio*, cap. 18. Illi tamen loquantur iuxta antiquiores bullas, quæ expresse addebant verbum *consilium*, vt Cajetanus refert & Na-
^{Caietanus} uarrus notat. In bulla tamen Gregorij, & Clemens
^{Nauar-} tis verbum illud omisum est. Nihilominus Nauar-
rus n. 59. ait etiam nū illos comprehendendi. Quia negari non potest (inquit) eum qui consulti auxiliari, vel fatere, argumento L. *Quod fauore* C. de legib.
Sed verba illius legis sunt. *Quod fauore* quorundam
constitutum est, quibusdam casibus ad lesionem eorum no-
lumus inuenient videti: quæ verba quid ad rem pre-
sentem faciant, non video. Cajet. citat etiam Barto-
lum in I. *S. viiiii*, §. 1. ff. de Iniuris. Sed nihilominus ^{Pars regia} negativa pars mihi magis probatur, propter ea que ^{Præfata} dixi in superiori clausula.

Supereft vero quotidianum ac heccliarium du-
bium, an qui ex instiutoru sua navigationis latro. ¹³
bium seu officium pirate non exercet, sed ob sua ne-
gotia, vel iustum bellum nauigat, interim tamen ^{negotia} casu aliquo spoliat Christianos nauigantes, incurrit
hanc censuram. Item an ij, qui titulo bellū quoniam
iniusti eos in mari spoliant, contra quos se bellum
gerere proftentur, hanc excommunicationem incur-
rant. Circa hoc Angel. in Sum. *Excommunicatio* 5. casu
18. sentit in omnibus his casibus incurreret hanc cen-
suram: neq; aliud putat ad eam incurrendam requiri,
nisi in mari depraedari absque ticulo iusti belli nam
hoc sufficit ad constitendum piratam. Idem sentit
Cajet. dict. c. 18. dicens, *canonis* *flui materiali* ej. *Le-
troniam maritimum*: sentit ergo quoties hoc latro-
ciniū fit, satie esse ad illam censuram incurreret.

Contrarium tener Sylvest. *Excommunicatio* 7. in
20. censur. n. 55. & 5. casu summatum Rosellam, Io-
an. Andream, Joannem de Lign. & Panorm. qui di-
cunt ad incurrendam hanc censuram non satis esse
in mari committere latrociniū, nisi qui commit-
tit, sit pirate, nam ex vi huius clausula pirate tan-
tum excommunicantur. Ut autem aliquis sit, & di-
catur pirate, tres cōditiones requirunt Sylvest. Pri-
ma est indifferētia spoliandorum, scilicet, quia nō ^{condicione}
vnā nationem tantum, sed quamcumque spoliare
intendit. Secunda, ut hoc faciat principali inten-
tione: ut si Genuensis (inquit) principaliter intēdat va-
care suis negotiis, etiam si concomitantē intendat
spoliare omnes Venetos. Tertia, ut id faciat non bā-
nito bello, quia si habet bellum etiam iniustum, nō
est pirate. Veruntamen haec voluntarie, & sine pro-
batione, atq; adeo sine probabilitate mihi dicta vi-
detur, præsertim quoad duas primas conditiones.
Nam sequitur ex prima conditione, eum non esse
piratam, nec incurrendam hanc censuram, qui per mare
discurrit intentione spoliandi tātum Hispanum, aut
Lusitanos ex India venientes, idque iniuste exequitur,
& nullum aliud latrociniū. Consequens est
omnino falsum, quia ille vere est maritimus latro,
& pirate: & ideo in illum verba huius clausula pro-
pissime conueniunt, ut recte contra Sylvestrum
confiderat Nauar. supr. n. 59. Præterea quid est ^{reducenda}
absurdius quam dicer eum qui nauigat intentione ^{impugna-}
deprædandi, eamque exequitur, propterea quod si in-
mul, & principalius intendat mercaturam, non in-
currere hanc excommunicationem: nam etiam qui
furatur propter moechiam, principalius est moe-
chus, quam fur: sed non propterea censuram contra
fures latam effugeret, quia parum refert qua inten-
tione quis committat, si actum illum perfectum, &
consummatum committit, cui iure ipso annexa est
excommunicatione. Ita ergo est in prædicti, nam sicut
ille vere est fur, ita etiam hic est vere pirate, etiam si
secundaria intentione piraticam exercet: ut enim
sit perfectum, & consummatum peccatum, satis est
voluntas committendi talēm actum cum illius
executione: quacunque intentione sit.

E atque hinc inferri videtur, etiam si quis titulo sed
appellatione belli, quod planè iniustum est, latro-
cina

Depredan-
ti in mari
tudo bellic
a iustitia
non incor-
punt hanc
excom.

cinia hæc maritima exercet, non effugere hanc cœ-
suram: quia se ipsa illud est verum latrocinium in
mari commissum, quacunque intentione fiat, & id-
eo alio titulo seu nomine vestiatur. Sed nihilomi-
nus quoad hanc partem probabilior est contraria
sententia: nam aliud est loqui de iniustitia genera-
tim sumpta, quæ late loquendo, solet in vniuersum
latrocinium, vel furcum appellari: Aliud vero est lo-
qui de proprio furto seu rapina, à quo nomen pirate
seu latronis maritimi sumptum est. Quamvis er-
go quæ rapiuntur in bello iniusto sumantur iniuste:
& hoc modo illud dici possit latrocinium, tamen
quia non sit solo titulus accipiendo rem alienam, sed
titulus vindictæ, seu poenæ, aut etiæ defensionis, ha-
bet peculiarem modum iniustitiae distinctum à la-
trocinio. Et ita qui solum hostes suos, contra quos
habet publice indicatum bellum, in mari depreda-
tur, aliis vero nocumentum non inferunt, cōmuni
appellatione non cōsentur pirate, nec latrones, sed
iniusti bellatores. Et ideo non comprehenduntur
sub hac legi.

²⁵ Atque idem dicendum censeo in priori casu pro-
posito de eis, qui aliquando incidenter deprædan-
tur in mari. Quam esse omnium sententiam dicit
Nauarrus: & ita illam approbat, vt per se certa ab-
sque probatione. Mihil tamen non videtur quidem
carere difficultate, quia ad incurram censuram
vnu actus sufficit, etiam si lata sit cōtra homicidas
& alios similes: quia in malis vnu actus sufficit ad
huiusmodi denominationem, nam malum ex quo-
cunque defectu, & ita absolute dicitur fur, vel la-
tro, etiam si semel tantum furatus sit: vnu autem
actus maritimi latrocinij, etiam si incidenter fiat, in
toto rigore latino, & iuridico piratica dicitur, arg.
L. Seruus, ff. de actionib. & oblig. ergo qui vel semel
illam commitit, vere dicetur pirata. Eo vel maxi-
me, quia non sine causa adduntur in hac clausula om-
nes illæ voces, Pirata, cursari, & latrunculi maris: nā
saltē sub hac tertia appellatione comprehēdipof-
fent hi, qui tantum aliquando, & incidenter depræ-
dantur. Nihilominus tamē, quia materia est præna-
lis, & restringenda, & iuxta communem sententiam
hæc lex intellecta est de iis, qui quasi ex officio nau-
ticum latrocinium exerceant, ideo ab illa non vide-
tur recessendum. In illo ergo casu habebit locum c.
3 de Raptoribus, sed ibi non fertur excommunicationis
ipso iure, sed ferri mandetur in eos qui Romanos, aut
alios Christianos pro negotiis, aut aliis honestis causis
nauigio vectos, aut capere a rebus suis spoliare præsumuntur.
Nam quia illæ textus de spolianteib, absolute loqui-
tur, ideo in iis etiam, qui vel semel spoliante, locum
habet. Est etiam alia notanda differētia inter textū
illum, & clausulam nostram: quod ille non restrin-
gitur ad mare, sed simpliciter loquitur de nauigio
vectis: vnde in fluminibus etiam procedere potest:
nostra autem censura, seu clausula solum habet locum
in latronibus maris. Vnde si qui essent, qui in
solis fluminibus deprædarentur: illam censuram
non incurrent, vt Nauarrus adiuvit: & sentit An-
gel. dicens hanc censuram esse contra eos, qui de-
prædantur in mari.

Quarta censura contra naufragantium Christianorum bona spolianteis.

²⁶ Q
Varta censura Bullæ Cœnæ fertur contra omnes
& singulos, qui Christianorum quorumcunque na-
vibus tempore iactatis, seu quoquo modo naufragium
passi sunt in ipsiis nauibus, sive ex eisdem electi in mari, vel
in litore inuenta causa cuncte generis bona, in cuiuscunq;
maris regionibus, & littoribus subripiant Similis cen-
sura (licet non reservata) lata fuerat in Concilio La-
teranensi, sub Alexandro III. & habetur in cap. Exco-
mmunicationi, de Raptoribus: quamvis verbis breuio-

A ribus & obscurioribus scilicet. Qui Christianos nau-
fragium patientes damnata cupiditate spoliante rebus suis,
nisi ablata reddiderint, excommunicatione senoverint sub-
iacere. Igitur vtroque ex his iuribus fertur excom-
municatio in eos, qui occupant bona naufragantiū.
Differunt tamen primo, nam ex vi Bullæ Cœnæ so-
lum requiritur actio subripiendo ad incurram
censuram, vt patet ex tenore dictorum verborum,
at vero ex vi c. Excommunicationi, præter actionem
spoliandi requiritur mora restituendi, vt satis etiam
pater ex citatis verbis, & notauit Nauarrus dist. c.
27.n.118. Vnde difficile est ad explicandum, quando
talis excommunicationis ex vi illius textus incurritur.
Caietan. verb. Excommunicatio. c. 23, ait, acceptio
non puniri in dicto textu, quia nō est intrinseca ma-
la, sed interdum potest esse actus charitatis: deten-
tionem autem, cum iam sit in iusto domino, esse in-
trinseca malam, & ideo puniri per illam censuram.
Vnde fit, vt tunc incurrit illa censura, quādo de-
tentio incipit esse iniuriosa, & contra rationabilem
domini voluntatem. Et quia obligatio restituendi
seu reddendi rem alienam, per se loquendo, est ad
statim, cum primum opportune & moraliter fieri
potest, ideo, quam primum accipiente prætermittit
hanc opportunitatem sciens, & volens, tunc censem-
tur iam esse in sufficienti mora reddendi, vt statim
illam excommunicationem incurrit. Nec requiri-
tur illa admonitio, quia ipsa lex sufficienter admis-
serit, & cum ferat excommunicationem hanc ipso
iure, vt verba citata declarant, non expectat aliam
admonitionem ab homine faciendam.

Quæ doctrina quoad hanc posteriorem partem
mihi placet: non vero quoad priorem, in qua vide-
tur supponere textum illum non loqui de acceptio
ne iniusta, sed de acceptione absolute: atq; ita intel-
lexisse videtur Nauarrus. Et ideo ait, non solum at-
tentia Decretali, sed etiam attentia Bullæ, acceptio
ne non sufficit ad censuram cōtrahendam, sine mo-
ra, & voluntate restituendi. Addit vero limitatio-
nem, nisi acceptio fuerit scienter patescata, quia tunc il-
la sufficit. Quæ verba mihi sunt obscurissima & ap-
plicata ad Decretalem non sunt vera, quo cuncti sen-
ti intelligantur, & ad Bullam non sunt necessaria.

Ita que intelligo Decretalem loqui de acceptione
iniusta, que procedit ex voluntate sibi rapiendi hu-
iusti modi bona aliena; que actio intrinseca mala est;
& nihilominus noluisse Concilium propter illam
solam excommunicationem imponere, siue scien-
ter, & patescendo suam malitiam, siue quocunq;
alio modo: quia Decretalis indistincte loquitur. Ra-
tio vero non est alia, nisi quia noluit Concilium tam
seuere agere cum his raptoribus, & fortasse etiam
quia illa acceptio, quamvis male facta poterat esse
utile naufragium patiētibus, si eis tādem restitu-
rent bona, quæ alioqui forsan perirent. Hunc
autem esse sensum decretalis, patet, tum ex illis ver-
bis, damnata cupiditate spoliante: quæ verba aperte si-
gnificant iniquam acceptiōnem. Item quia illa ex-
communicationis (ex mente Concilij) non contrahi-
tur nisi ob omissionem reddendi talia bona
domini, vt declarant illa verba, Nisi ablata reddide-
rint: ergo acceptio quantumvis iniqua, & scienter ac
patenter facta, non sufficit ad illam censuram in-
currendam, quia censura ipso iure lata non incur-
rit, donec cōsumetur actus ipso iure requisitus.

Nec satisfaciēt qui dixerit, ipsam acceptiōnē in-
iustam cum voluntate retinendi, & nunquam red-
dendi esse iniustum retentionem, & quādam omis-
sionem reddendi: falsum enim hoc est, nam reddi-
tio supponit rei acceptiōnem, & necessario requirit
aliquam moram inter utramque. Nec refert, quod
à principio potest quis habere voluntatem non red-
dendi suo tempore, & consequenter habere malitia-
m, quæ est in non restituendo: quia tota illa mali-
tia quoad hoc est mere interior, & nondum exer-
cit

cuit actum, seu omissionem externam, cui annexa
Corollarium fuit excommunicatio. Vnde obiter infero, quod li-
ceris qui talia bona inique rapuit, aliquo tempore
perfeueret in illa voluntate non restituendi, si tamē
nondum habuit occasionem restituendi, neçq; pre-
termisit aliquam debitam diligentiam, nondum con-
traxit illam excommunicacionem, donec in ipsam et
reditione extera incipiat esse in mora, vel negli-
gentia morali procurandi illam. In quo recte dixit
Caietanus. Addens, & merito, nullam aliam moni-
tioneum requiri, fecutus Panormitanum in dict. c.
Excommunicationi. Et vtrumque sequitur Nauar.
contra. Ioan. Andr. & Sylvestrum, qui certe nulla
probabilitate nituntur.

¹⁹ At vero iuxta tenorem Bullæ sola acceptio iniu-
sta sufficit ad hanc censuram contrahendam: hanc
enim significat in omni proprietate verbum *subri-
puerint*, ultra quod nihil additur, quod vltiorem
moram vel aliquam aliam speciale conditionem
requirat. In Bulla autem Gregorij additur, *Rapu-
rinus, aut scienter sibi ipsi accepimus*, quod perinde est: ali-
ud autem verbum, quod ibi additur, statim explicabo.
Ex his vero intelligere licet, oportere hæc accep-
tionem esse iniustam: non quacunque iniustitia, sed
illa qua est cōtra tales personas naufragium passas.
Vnde si quis inculpabiliter ignoret illa bona esse nau-
fragorum, etiamsi putet esse aliena, & inique acci-
piat, non incurrit excommunicationem: quia forma-
litas non agit contra hunc canonem. Et ad hoc

^{Per quam}
^{subripiendi}
<sup>actionem iu-
sta virius</sup>
^{Pontif. Bul-}
<sup>lae haec cen-
sura incur-
ratur.</sup>

explicandum videtur additum in Bulla Gregorij illud aduerbiū, *Scienter: imo ex vi illius in rigore
sumpti*, vt in huicmodi legibus sumi solet, nec i-
gnorantia culpabilis ad censuram illam cōtrahendam sufficeret, nisi peccatum sit ex malitia, seu cer-
ta scientia. Nunc vero illa questio sublata est in Bulla Clementis: nam verba illa omnia omissa sunt. A-
ctio ergo subripiendi hæc bona naufragorum, siue ex scientia, siue ex quacunque ignorantia culpabili
procedat, dummodo ad grauem malitiam in eo ge-
nere sufficiat, est nunc sufficiens causa ad hanc cen-
suram incurriendam.

³⁰ An naufra-
gantium bo-
na subripi-
ze, nequere-
fitur, dupli-
cem excommu-
nicationem in-
currat,

Ex his vero nascitur non contemnenda dubitatio,
an qui nunc subripit hæc bona, & postea morosus
est, & pertinax in eis retinendi duas incurrit ex-
communications; vnam ex Bulla Cœna aliam ex
c. Excommunicationi. Et licet supra dixerim, quando
censura Bullæ concurredit cum censura iuris, non multiplicari censuras, nihilominus in præsenti
dubio censeo multiplicari, quia reuera non concurredit censura Bullæ cum censura illius capituli, sed p-
pter diuersas causas seu peccata latæ sunt: peccatum
enim non restituendi distinctum est à peccato rapiendi. Et censura Bullæ fertur propter latrocinium:
censura vero illius Decretalis fertur propter retentionem. Est tamen discriben, quod excommuni-
catione illius Decretalis referuata non est. Caetano
vero vocat illam Episcopalem, sed melius dicetur
nulli referuata: quia non solum Episcopus, sed quilibet Sacerdos proprius illam auferre potest iuxta
regulam cap. *Nuper*, desentem, excomm. Alia vero
referuata est Summo Pontifici, sicut aliae omnes
illius Bullæ, vt in fine eius disputationis videbi-
mus.

³¹ Occupans
bona fide
hæc bona in
animore redi-
dende domi-
no, si volun-
tatem mutet, quam
censuram
incurrat.
Responso.

Hinc vero nascitur aliud dubium, an si quispiam
bona fide hæc bona accipiat, vel quia ignorat esse
naufragantium, vel certe (quod frequentius euene-
re potest) si illa occupet à principio animo confer-
uandi & restituendi domino (quod sine dubio fa-
ce potest & fine censura, & licite fieri) postea vero
voluntatem mutet, & incipiat retinere sibi, quam
censura incurret, an Bullæ, vel Decretalis, vel v-
tramq; Respondeo in primis, semper incurtere cē-
furam Bullæ: quia, licet materialiter tunc non acci-
piat rem, quia iam apud se habebat: moraliter tamē
illam primo tunc subripit, quando incipit eam vt

A propriam retinere. Quantum ad aliam vero cen-
suram distinguere oportet: nam fieri potest, vt
quis mutet illam voluntatem, & incipiat rem sibi
vsurpare, seu ea vti vt propria, priusquam sit in mo-
ra reddendi illam domino, quia nondum oblatæ
fuit occasio eam reddendi: & tunc opinor non
dum contrahi aliam censuram, vt à fortiori patet
ex dictis. Si autem oblatæ occasio reddendi illa
bona vero domino, tunc muraurit voluntatem,
& omisit reddere, sibi que recipiunt, tunc opinor
vtramque censuram simul incurre: quia illa fi-
mul, & quasi eminenter est & iniusta acceptio, vt
ostensum est: atque est etiam iniusta detrac-
tio, quia non oportet, vt hæc mora reddendi sit post
acceptiōem iniustam, sed satis est quod sit post
acceptiōem realē, quæcumque illa sit. Nec
refert quod ea. Excommunicationi, loquatur, vt di-
ximus, de acceptiōne iniusta: quia id solum fuit ad
declarandum, quod per solam acceptiōem, etiam
iniusta sit, non incurrit excommunicatio; non
vero quod illa sit simpliciter necessaria, vt qui mo-
rosus fuerit in reddendis illis bonis, excommuni-
cationem illam incurrit. Dices, cum in eo casu una
& eadem culpa sit contra utramque legem, cur non
erit etiam eadem censura? Responso. Quia à
principio, & ex se distinctæ fuerunt, & causas for-
maliter diuersas respiciunt quam formalem diuer-
situdinem etiam in eo casu retinent. Verum est in or-
dine ad effectus morales. (excepta reservatione)

C non multum referre in eo casu multiplicari cen-
suras: quia explicata illa causa, eadem absolutione, v-
træ auferetur, si absoluens habeat in utramque
potestatem.

Præterea dubitari potest, an hæc excommuni-
catione extendatur ad fautores, seu adiutores, & ad
receptatores. De his enim nulla fit mentio in
Bulla Clementis. Quare dicendum est, hos non
comprehendi, nisi illi dici possint spoliatores,
propter regulam generalē supra traditam ex
Caetano. Et quidem in hoc genere peccati dan-
tes fauorem, & auxilium dici possunt spoliatores;
quia per se ac proxime cooperatur tali criminis.
Quando enim plures concurrunt ad furtum, omi-
nes verè furantur, etiamsi aliquis sit principialis,
alii vero quasi ministri seu coadiutores, quod fecerit
est de consilio, vt supra dixi. De receptatore
vero maiori distinctione opus est. Potest enim
esse receptator solius persona, quia tale committit;
& de hoc non est dubium, quin hanc censuram
non contrahat: quia verba huius prohibitionis in
toto rigore ad illum non pertinent. Potest item
esse receptator bonorum, non vt fiat particeps eo-
rum, sed solum ad occultanda, & custodienda illa.
Et de hoc etiam existime non incurre hanc cen-
suram, quia non potest dici in rigore spoliare al-
erum, etiamsi remote & indirecte fiat particeps illi-
us criminis. Tertio vero potest qui esse recepta-
tor, vel potius particeps bonorum: quia is qui ea
accipit, cum altero illa diuidit, vel ei donat. Quod
E dupliciter potest contingere. Primo quod id fiat
ex aliqua conuentione, vel mandato antecedente
ipsum spoliationem: ita vt duo conuenient, ve-
rique, quod potuerit, accipiat, & postea in se accep-
tiuant: vel quod vnu accipiat, alteri redditurus,
cuius mandato, & expensis id agit. Et in eo casu o-
pinor huiusmodi receptatorem incurre hanc cen-
suram: nam est vere spoliator, & latro. Addo
vero illam non incurre donec actu recipiat bona:
ita vt si alter cum eo non diuidat illa, non incurrit:
quia ante respectu illius non est consummatum
delictum, propter quod fertur censura, nam, licet
antea peccauerit, adhuc tamē permanet in ratione
mandantis, seu consulentis tantum, & contra hos
vt sic non est lata hæc censura.

Alio vero modo potest contingere, vt quis reci-
piat

Sect. II. De excom. contra imponentes iniqua tributa. 325

Quid de ac-
cipiente bo-
nab ipso-
liante, nullo
antecedente
pacto.

Reflatio.

14
Hac bona
nulla pra-
ceptio, &
conse-
quuntur
qui.

De rebus
in rebus
et ceteris
tempore
et ceteris
tempore.

**Quinta excommunicatio contra imponentes
iniqua tributa.**

33
Quod de
nisi potest
non habent
facultatem
imponere.

Quinta excommunicatio fertur in eos, qui in ter-
ris suis nova pedagia, seu gabellas, praterquam in casibus sibi à iure seu priuilegio speciali Sedis Apostolicae per-
misso imponant, vel augent. Ita habent verba Clementis. Gregorius autem declarare personas, solum dicit, Ad id potestatē non habentes: in re tamen idem es-
se videtur; in Bulla vero Clementis explicatur, po-
testatē hanc duobus modis haberi posse, scilicet
vel proprio iure, vel speciali Pontificis facultate. V-
bi statim duo interroganda occurunt. Vnum est,
quod si illud ius, quo talis potestas habetur, & à quibus personis, & pro quibus casibus concedatur; aliud est, quo modo ad Pontificem pertineat,
hac facultatem dare illis personis, & in illis casibus, B
in quibus alias non habent dominium, velius sufficiens ad hac vestigalia imponant.

34
Qua tribu-
tis imponere
potestatē
utamur.
Fr. Suarex tom. 5.

Se quia hic non licet omnes incidentes questio-
nes exacte tractare, circa priorem dicendum est, po-
testatē hanc imponendi vestigalia solum apud
supremos principes, qui in temporalibus superio-
rem non habent, residere. Vnde in titulo 56. Feudo-
rum. Quae sint regalia, inter alia numerantur vestigia-
lia, & pedagia: illa autem regalia participant, non
solum qui reges nominantur, sed etiam qui cum il-
lis in supremo dominio conueniunt. Quo fit vt
omnes alij principes & domini temporales, qui su-
perim non sunt, comprehendantur sub hac censu-
ra, si absque alia facultate hæc tributa imponant,
aut alia exigant, præter ea, quæ vel imperatoria aut

A regia, vel sufficienti ecclesiastica potestate imposta sunt, vel ex antiqua consuetudine, à tempore, cuius non extat memorie introducta, argument. capit. super quibusdam, de verb. signific. Atque ita constat, quæ personæ hanc facultatem habeant, scilicet, fo-
lias regias: & quo iure; scilicet, iure communis tam ciuii, quam canonico: imo videtur esse hoc quasi commune ius gentium, & quasi ex natura rei con-
sequens ad supremam, & regiam potestatem, si ita completa sit, vt suū munus perfectè possit exequi. Et ob eandem causam talis facultas iure ordinario merito negatur in inferioribus, quia non debent sub-
diti tot oneribus graui, quæ fuit etiam sufficiens
ratio ferendi hanc censuram. In quibus autem ca-
sibus sit permisum à iure ipsis etiam principibus
supremis hæc tributa imponere, non opinor esse
aliquo iure scripto definitum, sed ipso intrin-
seco iure iustitia: non enim habent hi Principes cer-
tas leges definientes, seu numerantes casus in qua-
bus possunt hæc tributa imponere, nec etiam suo arbitrio possunt ea imponere vel augere, sed pro-
ratione sua necestatim, in ordine ad defensionem
Reipublicæ, vel aliam publicam utilitatem, &
seruatis conditionibus, vel ex natura rei, vel ex pro-
prio iure & consuetudine vniuersaliisque regni
ad iustitiam requisitis, de quibus non est hic plura
dicendi locus, qua in Summa plures tamen refe-
rens, attigit hic Rebuff, in sua huius Bullæ expo-
sitione.

CHINCO vero nascitur dubium ad præsentis clausu-
la explicationem necessarium, an hi supremi prin-
cipes hanc censuram incurant quando iniusta tri-
buta imponunt, potestatem suam excedentia. Quod
dubium attingens Nauarrus supra numer. 61. abso-
lute negat eos in hac clausula comprehendi; & iu-
xta tenorem Bullæ Gregorianæ videtur id satis pro-
babile, quia solum excommunicat eos, qui tributa
imponunt, cum simpliciter & absolute ad ea impo-
nenda potestatē non habent: principes autem

17
Incurran-
te hanc
censuram
supremi
Principes
hæc tri-
buta impo-
nentes.
Nauarr.

supremi non sunt huiusmodi, quia absolute po-
testatē habent, liceat ea interdum male utantur. At
vero iuxta formam verborum Clementis non vi-
detur sane hæc opinio probabilis: imo ad illam ex-
cludendam videntur hæc verba mutata. Non enim
D excommunicat eos, qui potestatē non habent, sed
eos qui in casibus sibi non permisso gabelas im-
ponunt: ergo etiam si alias habent potestatē ad im-
ponenda tributa, si ea vtuntur in casibus sibi non
permisso, contra hanc prohibitionē agunt, & con-
sequenter hanc censuram contrahunt. Neque for-
tasse alia erat mens Gregorij, magis enim necessaria
est hæc prohibitio ad cohibendum excessum haben-
tium. Nam domini non supremi, sicut potestatē
non habent ad imponenda tributa: ita rarissime
tentant illa imponere: &, quamvis tentent, cum
habeant superiorem in temporalibus, ab illo po-
sunt facile cohiberriat vero supremi Principes, qui
potestatē habent, & superiorem temporalem
non habent, facile possunt in vsu illius potestatē
excedere: ideoque ad eos maxime dirigi videatur
hæc lex, si casibus sibi non permisso tributa im-
ponant, vel (quod in idem recidit) si potestatē vt
velint, vbi re vera potestatē non habent. Et ita
tunc vere dici possunt imponere, tributa potestatē
non habentes, vt ait Gregorius, quia licet alias habe-
ant, non tamen ad hoc, nam, cum est sermo de po-
testate, respectuē debet intelligi, scilicet respectu a-
ctus, de quo sermo est.

E Altera interrogatio erat, quomodo possit Sum-
mus Pontifex hanc facultatem dare. Ad quam re-
spondet breviter, Summum Pontificem non so-
lum in spiritualibus, sed etiam suo modo in tempo-
ralibus habere supremam potestatē, directe & per
se in suis terris, vt est vox, & supremus dominus
temporalis; in aliis vero indirecte, & per aliud, sci-
licet

lacet in ordine ad spirituale bonum alicuius regni, Vel totius Ecclesiæ, ut ex propria materia nunc suppono. Per hanc ergo potestatem, & in ordine ad eundem finem potest Summus Pontifex concedere facultatem imponendi vestigalia, etiam illi principi, qui nullam ad hoc potestatem habet, vel pro aliquo casu, in quo sine tali facultate ea imponere non posset. Sicut etiam per eandem potestatem potest Summus Pontifex alias personas eximere a tributis temporalibus debitis alicui Principi, siad spirituale finem id necessarium, vel valde utile, aut decens sit.

²⁹ Princeps ex-
tra sua ter-
ras tributū
imponens,
hanc excom.
incurrit.

Ex his ergo satis constat in quas personas feratur hæc censura. Ut vero declaretur propter quas actiones feratur, singula fere verba clausule expenduntur. Primum est illud in terra suis; necesse est enim ut impositio tributi resociat territorium subiectum ei, qui tributum imponit, & respectu provinciæ, ciuitatis, aut loci ex se generale sit: et in hanc vim habent citata verba. Statim vero emergunt duo dubia, an si Rex imponat tributum in aliqua terra sua, & in eo casu, in quo illud imponere potest, denique alias iustum, tamen quod personas generalius illud imponat quam iuste possit, comprehendo, verbi gratia, clericos, vel alias personas exemptas, an incidat in hanc censuram Bullæ. Et breuiter dicendum est, non incidere ex hoc capite, quidquid sit de alio pertinente ad libertatem Ecclesiasticam, de quo infra. Ratio est, quia non verificantur in eo facta verba Bullæ: nam in eo casu dici non potest, Regem illum imponere in terra sua tributum in casu sibi non permisso, sed modo non permisso, aut circa personas non permisas: haec autem circumstantiae non prohibentur, vel puniuntur ex vi huius clausule, ut ex dictis verbis patet. Erita tentit Nauarrus citato loco. Dices ibi non prohiberit tantum imponere, sed etiam augere gabellas: ergo in illo casu saltem ratione illius augmentum incurritur hæc censura. Respondeatur, gabellam non dici augeri ex eo, quod fructus eius ex maiori multitudine personarum crescat, sed ex eo quod maior impositio pro singulari hat: & de hoc augmentatione est ibi sermo iuxta sensum, & intelligentiam omnium: in casu autem proposito non interuenit tale augmentum, ut per te patet.

⁴⁰ An Rex solis
privilegiatis
tributum
imponens in-
currat hanc
censuram.

Aliud dubium est, si Rex imponat tributum in casu alias iusta, seu ex iusta causa, nolit tamen illud impouere toti populo ne illum grauet, sed vel clericis tantum; vel nobilibus, & alias privilegiatis, in hoc in iustitiam committens, an incurrit hanc censuram. Quæ res dubia quidem videtur, sed considerata verborum proprietate, dicendum apparet non incurrire: quia vel tale tributum respicit terram, vel personas tantum: si personas tantum: ergo tunc non imponit Rex tributum in terra sua, sed in hac vel illa persona: aque ita non committit contra hanc clausulam: quæ tractat de imponentibus tributum in terris suis. Si vero respicit territorium ipsum, non delinquit ibi imponendo tributum in casu sibi non permisso: nam, ut supponitur, causa, seu casus erat sufficiens: sed peccatum ob acceptiōnem personarum; quod est peccatum diuersa rationis hinc non punitum. Aliud vero dicendum est, si causa etiam iusta ad imponendum tributum de esset: nam, licet pro personis alias expositiis ad soluenda tributa poheretur, cenferetur imponi iuste, & in casu non permisso: ergo etiam ex parte perfornarum, quibus imponeretur, simul iustitia decesset, semper tributum illud esset impositum in casu non permisso: ergo contra hanc propositiōnem, & censuram. Quod maxime verum habet, si tributum imponatur soluendum ab omnibus personis talis conditionis huius terræ, vel oppidi: nam sic impositum territorium respicit, quanvis non pro omnibus personis, quod necessarium non esse patet in le-

A gibus, vel statutis. At, si tributum imponeretur solum his, vel illis personis nominatim, certe videri posset non sufficiens materia huius censuræ: quia illa non sunt propria tributa in terris imposita, sed sunt exactiones personales iniquæ: de quo plura statim.

Alia verba expendenda sunt, Pedagia, vel gabellæ: ⁴¹ sunt enim in iuribus varia nomina, quibus tributa significantur. Ex quibus nomen tributi, generale est: alia vero sunt specialia, ut nomen pedagii, guidagii, &c. quæ varias species tributorum ex locis vel rebus decumptas significant, ut Glossa, & Doctores suæ, declarante in capitulo Super quibusdam, de Verborum significat. & Sylvestre late verbo Gabella, & Nau-

B Nauarrus in capite Fraternitas, decimo secundo, quæstione secunda circa finem. Ex his ergo dubius vocibus, quibus Bulla vtritur, Pedagium, speciale nomen est, significans tributum quod soñatur à transiuntibus per certa loca à principibus designata, Gabella, autem generale nomen videtur, comprehendens omne genus exactiōnis, & tributi. Quare non est dubium, quin hac prohibito generalis sit: nam illæ duæ voces vsupartæ sunt, ut æquipollentes, ut ex illa particula /eu/, coniugere licet. Quamvis enim nomen pedagij iuxta primam impositionem speciem illam tributi significet, tamen ex vi extenuatur ad quolibet tributi genus: quod significat gabella: non enim inuenio hanc vocem ad aliquam speciem tributi significandam prius impositam fuisse. Quocirca, etiam in Bulla Pij Quinti dealis speciebus tributorum fiat mentio in speciali, quæ in hac Bulla omisla sunt, non propter minus universalis est hæc prohibito: nam illa generalia verba tributa omnia complectuntur. Hinc vero inferat Caietanus in Summa, verbo Excommunicatio, capit. Corollaria 71. eos qui imponunt nouas collectas, seu taxas, non Caietanus incurritur hanc censuram: nam illæ nec pedagia sunt, nec gabella in propria significacione harum vecum, ad quam sunt hæc leges penales coarctanda.

Kursus consideranda sunt illa duo verba imponunt, vel augment: nam, ut recte notat Nauarrus cum Sylvestro & Angelo, secundum in primo continetur, quia augmentum gabella non sit sine noua impositione: & illud quod additur, nouum tributum, seu gabella dici potest: nam, licet adiunctum Sylvestri, præ existenti, si quasi pars tributi, & aliquishat ratione contendere posse additionem illam non esse noui tributi impositionem: hoc tamè friuolum est. quia illud est valde accidentarium, & ex se illa impositione sufficiebat ad nouum tributum constitendum: nihilominus tamen ad maiorem explicandum illa verba multiplicata sunt.

Vltime vero adduntur verba illa seu imponit vel augeri prohibita exigunt, per quæ excedit hæc prohibito, vt non solum imponentes, sed etiam exgentes tributa, hæc lege prohibita, comprehendat. Ita enim intelligenda, seu coarctanda est illa particula prohibita, etiam si in textu absolute ponatur: non enim excommunicantur hæc oportes qui exigunt, vel vtroras, vel simoniacam mercedem, & alia similia iniusta, & consequenter prohibita, ut Caietanus notat, & est per se clarum; quia verba sunt iuxta subiectam materiam intelligenda. Ob hanc autem ampliationem incurritur hanc censuram omnes ministri, vel famuli, qui has gabellas prohibitas exigunt: & conductor, & hæres imponentis, qui eas exigit mandat. Dicitur autem exigere is, qui tanquam debita illa postulat ab eo, qui nollet a soluerre, si posset, vt iidem auctores notant. At denique in hac coactione magis considerandum est id quod exigitur, quam is, à quo exigitur, nam per illa verba Bullæ illud prius determinatur, non vero hoc posterius. Et ideo siue gabellæ sint ex prohibitis, id est, ex iis quæ simpliciter loquendo iuste imponi non possunt,

possunt à quocunque exigantur, hæc censura incurrunt; quia semper exactio est iniusta, & contra ius. Si vero gabella non est prohibita per se & ex vi sue cause, & impositionis, sicut exigatur ab eo à quo non debetur, ut à clero, & ideo iniusta sit exactio, nihilominus nō incurritur hac censura iuxta communem sententiam, quia non exigitur gabella simpliciter prohibita. Ex quo sit, ut quoniam priuata personæ, & ministri facile possunt ignorare iniustiam tributi, & quando de hac illis non constat, iuste presumunt principem iuste agere, ideo tæpe possunt per ignorantiam excusari à culpa in huiusmodi exactione, & consequenter etiam è censura, que siue culpa incurri non potest. Hic addenda sunt, quæ infra tractabimus inter censuras nō reseruatas circa Quinquaginta de Censibus in sexto.

*Sexta censura contra falsarios literarum
Apostolicarum.*

Sexta censura fertur in eadē Bulla cōtra falsarios literarū Apostolicarū, etiā informa Brevis, ac supplicationū gratiam, vel iustitiam concernentium per Romanū Pontificem, vel Sanctā Romana Ecclesiæ Vicecancelariū, seu gerentes vices eorum; aut de mandato eiusdem Romanī Pontificis signatarum: nec non falsos fabricantes literas Apostolicas etiam in forma Brevis, & etiam falsos signantes supplications huiusmodi sub nomine Romani Pontificis seu vicecancelarij, aut gerentis vices predicatorum. Quæ verba, quoad personas in quas fertur hæc censura, generalissima sunt: fertur enim in omnes qui hæc delicta committunt, absque villa exceptione. Quoad actiones vero, duæ sunt, quæ hic prohibentur, & puniuntur: quamuis ambæ circa eandem materiam versentur, scilicet circa literas Apostolicas. Prior actio est fallare huiusmodi literas, quæ prohibita etiam sub anathemate fuerat in c. *Ad falsariorum*, de Crimine falsi. Quamuis ibi non fuerit reservatio addita.

Fallare autem literas Apostolicas est non omnino falsa confingere seu fabricare, hoc enim spectat ad malitiam actionem ibi prohibitam, sed est aut veras literas Apostolicas ab eaurum sincera veritate immutare, aut vero sigillo seu signo literarum Apostolicarum ad falsas literas consignandas vti, vt late exponitur in capit. *L'et*, de crimine falsi. Ex quo satis distincte percipi potest, quæ sit actio, quæ hic punitur, & quod modis fieri contingat. Inter quos quintus notandus est, scilicet, *Cum literis ballatis, & redditis, in eis aliquid perveratur, tenet immutatum*. Nam ex eis colligivideretur, vel minimam immutationem in una litera vel puncto sufficere ad graue crimen falsitatis, atque adeo ad hanc censuram incurrandam. Quod ita sensu videtur Hollensis in Sum. de crimine falsi. *S. Porro*, quem sequitur Cajetan, verb. *Excommunicatione*, cap. 27. in fine, & Rebussus, hic. At Nauarr. in Summ. capit. 27. num. 62. contrarium sentit, dicens non satis esse corrigerre aliquam literam, aut punctum, quod non mutat substantiam aliquam, ad incurrandam hanc censuram: quia non sufficit, inquit, ad peccandum mortaliter, quia nulli sit in hoc grauis iniuria, vel documentum.

Et quidem, in genere loquendo, non est dubium quin hac actio falsandi literas possit esse peccatum veniale ex leuitate materia, vñnotauī Cajetanus in Summ. verb. *Falsarius*. Et patet quia non est maior ratio de hoc actu, seu materia, quam dealit. Secluso autem peccato mortali, certum etiam est in conscientia excommunicationem nō incurri, vt supra dictum est. Ad discernendum autem in presenti materia, an immutatio excusat à culpa mortali, primo considerandum est, an per eam immutetur sensus à Pontifice intentus, nimirum, quia facta hac mutatione aliquid assertur, vel negatur, quod ipse

Fr. Suarez tom. 5.

A non intendebat, aut aliquid tacetur vel omittitur, quod ipse proferre intendebat. Et tunc semper est peccatum mortale sufficiens ad censuram incurrandam, etiam per unius puncti, aut apieis mutationem immutatio heret: quia grauitas huius peccati non in atramento, & literis, sed in sensu consistit. At vero, quando sensus non variatur contra mentem Pontificis, duplíciter id potest accidere: primo ut mens Pontificis etiam ut expressa in talibus literis non variet, sed solum materialis seu grammatical error corrigatur. Et tunc non censetur esse peccatum mortale, nec incurri censuram: imo vix cernitur ibi aliquia culpa: quia si naturam rei incepimus, ibi nihil cōtra iustitiam, charitatem aut aliam virtutem, aut reverentiam Pontificis debitam sit: imo videtur prospici honori seu decentia literarum eius. Si vero consideremus positum, illud prohibet, & damnat falsificationem: hæc autem re vera non est falsificatio. Quod si dicatur prohibere mutationem, recte id interpretamur de mutatione formalis, & quoad sensum, non de materiali, præsternit quæ in melius sit. Cauendæ tamen sunt similes emendationes: quia odiosa sunt, & possunt finistram suspicionem generare.

Alio modo potest contingere mutationem seu emendationem esse ad mentem Pontificis, secundum se: non tamen prout expressam in literis, vt verbi gratia, si certo constat Pontificem dispensasse in secundo gradu: in literis autem per errorrem scriptoris positum sit in tertio, vel aliquo alio. Et tunc res est magis dubia, quia licet voluntas Pontificis fuerit talēm gratiam concedere, non est tamen voluntas eius, vt literæ, quæ illius testimoniūm continent, per alios, quam per ministros suos ad id deputatos conscrībantur. Vnde si pertinentes literas, gratia illa explicata non est, etiam si causa, vel per errorem id contingit, non videtur licere eas in aliū sensum mutare. Sicut non licet novas literas fabricare, & loco aliarum supponere. Et hanc partem securiorem, & veriorem est sensio. Quamuis, si talis mutatio fiat, literæ validæ sint quantum ad effectum, quandoquidem re vera continent voluntatem concedentis. Vnde interueniente bona fide, facile etiam poterit talis actione à gravi culpa, & consequenter à censura in conscientia excusari.

Altera actio hic prohibita, & punita, est fabricatio falsarum literarum, quæ grauior est, quam praecedens, & nimirum fieri potest sine peccato mortali: & ideo semper sufficit ad hanc censuram incurrandam. In verbis autem citatis satis declaratum est, de quibus literis Apostolicis sit sermo: & ideo alia explicatio hic necessaria non est. Solum est adiuentum hanc censuram non comprehendere eos, qui vt in huiusmodi literis falsis, vel falso fabricatis, aut signatis: quia in tota hac clausu, la nulla mentio eorum sit. Et vitium est longe diuersum fallare literas, aut iam falsatis vti. Vnde in dict. cap. *Ad falsariorum* hæc duo distincte ponuntur: & cum contra falsarios varie pœna partim jure ipso latet, partim ferenda statuantur, contra utiles falsi literis nulla pœna iure imponitur, quæ falsi communis sit omnibus, & quæ ferenda designantur, minus acerbæ sunt. Rursum obseruandum est, in dicta clausula Bullæ Cœm nullam mentionem fieri de fautoribus, seu defensoribus, neque etiam distinguui de falsis literis per se, aut per alios, sed solum esse sermonem de falsariis, & fabricantibus falsas literas, qui proprio & in rigore sunt illi, qui per se ipsos hæc faciunt. Quo fit, vt ex vi illius Bullæ hi omnes non incurraint excommunicationem. Incurrunt tamen illam ex vi cap. *Ad falsariorum*, nam ibi excommunicantur qui per se, vel alios literas falsant, & fautores ac defensores eorum: illa tamen excommunicatione ibi non reseruatur, vt dictum est.

E e 2 Additum

Secunda.

Terza.

*De fabrica-
tib falsas
literas
Apostolicas.*

*Non ligant
tur vienes
literis falso
fabricatis.*

*Cap Ad
falsariorum
a criminis
falsi.*

*Neque fau-
tores fal-
sorum, aut
principales.*

⁴⁹ Additur præterea in cap. Dura, §. Adiuentes, de Crim. fals. excommunicatio in eos, qui literas falsas apud se habere cognoscentes, intra viginti dies eas non destruunt, aut resignant. Quia obligat, etiam si ipsi falsarij non fuerint, neque eis vii fuerint, vel a-nimo vtendunt habeant, quia retentio vel conserua-tio earum absolute prohibetur, illa vero excom-municatio non fertur perius illud ab ipso Pontifi-ce, sed ferri iubetur, & promulgari per singulas Parochias, postquam tamen lata fuerit, si incurratur, eius absolutio reseruatur Pontifici in eodem tex-tu. Et, quamvis ibi absolute dicatur, si quis falsas literas se habere cognoscet, &c., tamen est intelligendum de literis tantum Apostolicis, de quibus in illo tex-tu sermo erat, cui paragaphus ille connectitur. Itaque omnes prædictæ censura circa falsitatem literarum, vel supplicationum sedis Apostolicae versan-tur, & non aliarum quarumcumque, sive Episcopi-fint, sive Nuncij Apostolici, sive cuiuscumque alterius, qui non sit Papa, seu Apostolica Sedes, ut Na-varrus notauit.

⁵⁰ Denique aduentendum est, quod in aliis sive di-ximus, huiusmodi censuras solum ferri in eos, qui circa fallitatem (vt sic dicam) literarum Apostoli-carum peccant. Vnde si ex ignorantia vtantur falsis pro veris, non incurrent, si tamen talis sit ignoran-tia, vt peccatum graue excusat. Et similiter, qui falsis narrationibus seu informationibus literas Apo-stolicas subrepticias impetrant, non peccant falsan-do literas Apostolicas, aut fallo fabricando illas: quia literæ, subreptitæ, quamvis inualidæ sint, & in dicto ca. Ad falsiorum, in fine falsa litera appellari videantur, ibi, quia falsas literas impetrant alio titulo, scilicet quia falsam narrationem, aut informatio-nem continent: nihilominus in ordine ad expedi-tionem, Papa sunt vera, & ideo certum est eos, qui talis literas impetrant, non esse falsarios, nec incur-rere in Bullam Cœz incurrunt tamen illas poenas quas illi qui vtuntur falsis literis, iuxta extensem, quæ fuit in dicto capit. Ad falsiorum, & caret omni commodi literarum, c. Sedes, e. Ex tenore, capit. Su-per literis, de Referptis.

Septima censura contra dantes auxilium infidelibus contra Christianos.

⁵¹ S **eptima censura** fertur in eadem Bulla contra dantes duplex genus auxilij infidelibus Ecclesiae ho-dibus, & inimicis in damnum Christianorum, & Catholicorum. Quæ respectu personarum et generalis, comprehendens omnes, qui talia delicta com-mittunt. Actiones vero ob quas fertur sunt duas principales. Prima est deferre vel transmittere ad hos infideles arma, & illa omnia quibus ad impugnandos Catholicos vtuntur, vel materiam eorum. Et, vt clarior sit lex, numerantur ibi omnia quæ de-ferri, aut mitti prohibentur, nimisrum etiæ, armæ, ferrum, filum ferrum, charabys, omniaque alia me-tallorum genera, atque bellica instrumenta, lignamina, canem, fungi, tan, ex ipso canope, quan ex alia qua-cunque materia, & ipsa materia, aliisque huiusmodi. De-dicè in particulari explicitantur, quis sint hi infideles, ad quos hæc omnia deferri prohibentur, scilicet Saraceni, & Turci, & Hæretici per Romanam sedem ex-prese declarati: & generatim omnes Christiani nominis hostes & inimici.

⁵² Circa quam partem aduentendum est, prohibi-tionem hanc & censuram, vel omnino, vel magna ex parte iure communia latam esse: nam in capit. Ita quorundam, de Iudeis excommunicantur defridentes arma, ferrum, & lignamina galearum ad Saracenos; Ita quorundam, de Israëlis, etiam peccata adiiciuntur. In cap. vero Signi-dam, de Israëlis, eodem titul, excommunicatione ligantur omnes qui merces prohibitas ad Saracenos deferunt, sive pernicios mittunt. Et in capit. Ad liberandam, eod-

A tit. præter alia specificantur, qui Saracenis vendunt triremes vel naues. Item in Extra agantibus de Iudeis, Ioannis 22. & Clementis V. in similibus prohibitiōibus adduntur vii quatuor, & eadem excommuni-catio fertur, licet nō cum simili reseruatione. At vero Nauarri numer. 63. in hac prohibitione Bul-læ contineri omnia in illis iuribus prohibita, & con-sequerent per hanc excommunicari omnes, qui per singula illa iura excommunicantur, quamvis non multiplicetur censura, sed addatur reseruatio. Ratio eius est, quia hæc Bulla in hac clausula non so-lum excommunicat speciatim defridentes multa, sed etiam generatim defridentes prohibita: & ita comprehendit omnia per qualibet alia iura prohibita. B Sed ego non inuenio in hac parte Bullæ generale verbum, quo extendatur hæc censura ad ferentes, vel mittentes ad Saracenos quascunque res alias prohibitas: nam in primis in tota clausula non re-peritur formaliter illud verbum prohibita. Deinde post specificam nominationem armorum, &c. verba maxime generalia sunt, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, & funes, ex qua-cunque materia, & ipsa materia, & alia huiusmodi quibus Chris-tianos, & Catholicos impugnant.

Ex quibus verbis praesertim ultimis aperte col-liguntur, hic tantum prohiberi ea, quæ pertinent ad arma tam de sensu, quam offensiua. Nam generale verbum *arma*, vtrique comprehendit, vt Rebus suis notat. Item quidquid Bellicas actiones confert, C seu ordinatur, sive sint proxima earum instrumen-ta, sive materia earum, sive animalia, aut res aliae defridentes personas militum, vel arma, & rese-rum; denique omnia illa, quæ ad vsum talium re-rum necessaria sunt. Consideratur enim sine huius legis, & verbis specialibus, ac generalibus, quibus utitur, hæc omnia, & non plura comprehendit. Vnde naues, & triremes, quæ in aliis iuribus nu-merantur, quamvis in hac clausula omisæ sint in specie, nihilominus sub hac censura comprehen-duntur, non quia alias prohibita; hac enim ratio non sat est, vt ostendi, sed quia in illis verbis, Et alia huiusmodi, evidenter comprehenduntur. Eteadem ratione possent in specie numerari multa, quæ neque in hac clausula, neque in aliis iuribus specia-tim numerantur: & tamen sine dubio sufficiunt ad hanc censuram incurrard, vt sunt cerius, & in-menta oneraria, camelii, vbi est vñus eorum: ac de-nique omnia illa quæ in ordine ad bellum feruantur, cande proportionem, quam habent cetera, quæ ibi numerantur: hanc enim vim habent illa verba, Et alia huiusmodi.

Quare non oportet ad questiones de rebus pa-ticularibus descendere: quia esset in infinitum pro-⁵³ gredi: sed ab singulis res occurrentes prudenter applicanda est regula posita, & iuxta illam ferendū est iudicium. Vt tamen id faciliter fiat, nonnulla ex-empla adhibebimus. Vnus est de pecunia, praesertim argentea vel aurea, quæ ibi in specie non nu-meratur, nec sub generica voce metalli com-prehendit videtur, quia iuxta communem appellationem, postquam argenteum, & aurum in pecuniam fabri-catum est, moraliter censetur mutare speciem, & habere alium vñsum: & ideo nomine metalli etiam in legatis non comprehenduntur ex sententi Legi-stiarum. Dicendum vero est duplicum posse habere vñsum huiusmodi pecunia. Vnus est quasi materia-lis, quomodo determinare potest ad Bellica instrumen-ta conficienda. Et si ad hunc finem deferatur, non est dubium quin sub hac censura comprehendatur sub generali nomine, vel metalli, vel materiae. Alius vero vñsus est quasi formalis, quatenus pecunia est gene-rale instrumentum ad omnes contractus. Et haec ra-tione censeo etiam comprehendendi in hac censura: non quidem sub nomine metalli, vel materiae, sed vel sub illo verbo amplissimo, Vel alia huiusmodi quibus

quibus Christianos impugnant: magis enim impugnatur pecunia quam armis, veletari sub aitis verbis, quae inferius habentur, illisq; ad auxilium protestant, magnum enim est pecunia auxiliu, oportebit autem in particulari considerare an pecunia tributaria intentione auxiliandi, vel ex circumstantiis ad eam rationem determinetur, iuxta dicenda in vitimo exemplo.

Aliud exemplum est, quod ponit Nauarrius, de
vena ferri quam dicit non comprehendti, nisi fer-
tura et intentione, ut ex ea eruat ferrum, & fiant
arma. Et fundamentum eius esse potuit, quia illa
non est ferrum. Sed oppositum credi verius cum
Sylvestro verb. Excommunicatio, 7. Ratio est, quia
in primis illa intentio non est necessaria, si res ipsa,
quæ defertur tali est, vt ea vti soleant in diebus ad
impugnandum Christianos, & in vniuersum bel-
latores ad impugnandos alios: huiusmodi autem est
vena ferri, & que ac ipsum ferrum: & que (inquam)
quoad vsum, sicut vena ferri non habet aliud, quam
ut ex ea eruat ferrum: licet ad vsum belli non
& que immediate deferiat: quod nihil refert ad
prohibitionem Bullæ, in qua & res & materia eam
prohibentur. Addere vena ferri vere a coproprio
esse ferrum, non quidem ita purum, & mundum, sic ut
postquam igne purgatum est, veruntamen ferrum,
sic segetes triticum continent antequam purge-
tur. Et si lata esset excommunicatione in deferentes
triticum, comprehenderet fine dubio eos, qui se-
getes non purgatas deferent.

Aliud demum exemplum esse potest de victualibus, & idem est de vestimentis, & materiis eorum, ac denique de rebus omnibus, quæ tā in pace quam in bello vīsi esse possunt. De quibus dicendum censeo, ex vi huius clausulae, & censuræ per se & simpliciter non prohiberi, tamē quatenus tali tempore, vel oportunitate moraliter censeri possunt quasi in oportunitate seu auxilia belli, etenim sub hac censura comprehendendi. Vnde, si hac intentione deferantur non videtur dubium, quin incurritur hac censura: item licet desit illa formalis intentio, si hic & nunc prudenter illa omnia futura auxilia belli contra Christianos, id satis erit, ut hæc censura incurritur: quia voluntarie contra hanc prohibitio- nem agitur, quodquid sit de fine formalis. At vero quandoque ex se indifferētia sunt, nec deferuntur in subdicio contra Christianos, nec eo tem- pore aut occasione in qua illis videntur est contra ipsos, non continentur sub hac clausula, vel censura: quia nec in specie numerantur, neque in illa partic- cul. Et alia huiusmodi, quibus, &c. tales res com- prehenduntur, ut per se motu est. Quocirca, si in aliis iuribus he res, vel aliae merces, quæ ab bellum nullo modo spectant, prohibetur sub excommunicatio- ne ipso iure incurrenda deferiri ad Saracenos, qui contrarium gerit, inceder in censurā talis canonis, non vero in hanc censuram Bulla Cœnæ ideoque talis excommunicatione non habebit referua rationem aliam, quam in tali canone haberuit, quia non par- ticipat reservationem Bulla Cœnæ: Atque eadem i ratione, si qui sunt infideles etiam Mahometani, qui nullum contra aliquos Christianos bellum gerunt sed contra Turcas, vel alios infideles, non in- currunt hanc censuram, qui ea, quæ hic prohiben- tur, ad eos deferunt, quia illi, formaliter loquendo, non sunt hostes Christianorum, neque vtuntur hu- insmodi rebus ad eos impugnandos: & ita respectu eorum tota huius clausula materia cessat. Aduerit etiam Rebūffus, non esse necessarium, ut actualē bellum gerant, sed satis esse quod sint hostes, ad hanc excommunicationem incurrendam, si ad eos deferantur ea, quæ in hac clausula formaliter prohibentur: nam si solum deferantur virtualia, & fi- miles merces, eo tempore, quo non geritur bellum: tunc non peccatur contra hanc Bellum: quia nullo

modo, nec formalis, nec interpretatio datur eis auxiliis contra Christianos. Et ita sentiunt Panormi & Doctores in capit. significatis, de iudeis, Angelis, Excommunicatis, 5. casu. 21. Aliæ vero pœnae, quæ propter hoc delictum incurruntur, numerantur à Rebusso, supra art. 5.

Secunda actio in eadem clausula prohibita est, certiores facere inimicos Christianae religionis de statu Christianae Reipub. in eius perniciem.

SEcunda principialis actio in hac clausula prohibita est illorum, qui per se vel alios de rebus statum Christiana Republica concerentibus, in Christianorum perniciem, & damnum ipsos Turcas, & Christiane Religionis inimicos, nec non hereticos in damnum Catholicae Religionis certiores faciunt: illi que ad id consilium, auxilium, vel saevorem praestant. In quibus verbis illud soluvidetur esse ambiguum, & explicatione indigens, scilicet quos referat relativum illud illi que an scilicet ipsos hostes, seu infideles, vel Christianos eis aperientes secreta Catholicorum. Et quidem, iuxta simplicem contextum & intentionem Bullae dicendum est referre inimicos Christiana Religionis, de quibus proxime sermo processerat.

Iuxta quam interpretationem sequitur primo, 58
quod licet reuelantes hæc secreta infidelibus in-
currant hanc censuram: non tamen dantes consi-
llerium.

etiam hanc ceterum. Non tantum dantes com-
muni-
vel fauorem alii, vt huiusmodi scelus reuelati
secreta cōmitatē. Patet, quia de illis tantū est sermo
nam iuxta interpretationem positam, sequētia ver-
ba non referuntur ad ipsos. Solum sunt ponderādi. **Reuelans**
illa verba, per se, vel alios, nam ratione illorum pos-
sent aliqui dantes auxilium comprehēdi: vt, si quis
per nuncium reuelet secretum, quamvis nuncius
videatur potius auxiliator, quam reuelator, tamen
etiam ipse incurrit, quia ipse per se reuelat, alius
vero per ipsum. Nec refert quod ipse ex propriis (vt
sic dicam) nihil allaret, sed tantum narrat dicta ab
alio: sufficit enim quod infide, & auctoritate alteri
tale secretum reuelet. Maius etsi pos-
set, quando quis non per nuncium, sed per literas
reuelat, an defensas literas incurrit hanc censuram
supponere. Quod si moraliter confiteamur, consueta-

imponit quod ei moraliter conetur latenter contineat & in communis, in illis literis contineri huiusmodi res, & secreta: videtur enim ille nihil reuelare, quia tantum defert sigillatas literas; & consequenter non incurrere. Nihilominus oppositum censet verius: quia sicut qui applicat ignem, moraliter dicitur comburentem, ita qui applicat scripturam continetem secreta, & praeberet illam, moraliter dicitur reuelare secreta. Præterim, quia hoc ipsum, quod est tradere, talem epistolam, ut continentem secreta Christianorum, est illas certiores facere dare valde pernicioſa Christianis: quæ sunt verba ipsiusmet Bullæ.

Secundo sequitur ex dicta interpretatione, sub
hoc secunda parte principali quatuor actiones pro-
hibitas, & puncta contineri, scilicet reuelatio infide-
litatis declaratio noicia Christianis, que videtur esse
propria prohibitio huius Bullæ. Confilium dare il-
lis; quod etiam sub excommunicatione prohibitus
fuerat in dict. cap. *Quod olim* & in capit. *Ad libera-
dam*. Item dare auxilium, vel fauorem, quod etiam
in dictis capitibus & Extrauagantibus continetur.
Ultima declaratur per illa verba, *Seu quocunque alio
ingenio subfundit impendunt, vel machinis, an quislibet
alii: vel quin piraticis Saracenorum naibus pro cupi-
ditate uarregimen, & curam gubernationis exercent.* Que
omnia & familia supra dictis verbis Bullæ compre-
henduntur.

Statim vero oritur vulgare dubium, an remigantes in triremibus Turcarum incurant hanc censuram. Et oportet supponere remigare in actuали incursu, incessu, aut itinere contra Christianos: 60 Dubium de Christianis coadiuti remi-

330 Disp. XXI. De excom. Papæ reseruatâ in Bullâ. &c.

*Gantibus in
triremibus
Turcarum
in actuali
incursu
Christianorum.*

*An peccent
mortaliter.*

Sententia

*Verare so-
lue.*

*An hi remi-
gantes incur-
rant censu-
ram huius
clausula.
Nauarr.
sententia.*

Obiectio:

nam, si regimenter, dum ab ipsis fugiunt, vel dum militant cum aliis infidelibus, vel dum ad alia sua negotia iter agunt, tunc nihil cooperantur contra Christianos, nec peccant. Deinde non est dubium quin, si ex cupiditate, vel alia ratione mere voluntaria id faciant, hanc censuram contrahant: quia manifeste præbent auxilium infidelibus contra Christianos, quod est in hac clausula prohibitum. Sed difficultas est de iis, qui coacti remigant, qui interdum non possunt sine magno incommode, vel etiam vita periculo defestere. De quibus remigantibus duplex est quæstio. Una est an peccent mortaliter in eo actu contra legem naturalem cooperando actu malo, scilicet bello iniusto, & aggressivo. Quæ quæstio non spectat ad præsens: & ideo illam prætermitto. Quâuis etiam multi viri docti conati sint eos excusare, eo quod actus ille remigandi per se est indifferens, & ita potest à cooperatione abstracti, quæ sententia plausibilis est, eo quod liberat illos miseris homines à gravi perplexitate, & angustia: nihilominus ego illos excusare non possum, per se loquendo, & seclusa ignorantia: quia doctrina illa de cooperatione ad actus morales illo modo explicata viam aperit ad quamcumque cooperationem ad actum prauum cum ea excusatione, quod talis actio, ut ab hoc homine fit, est de se indifferens, & sit sine intentione cooperandi: & ita sicut est discere templum idolo, vel etiam idolum ipsum confidere, & similia. Non sunt ergo haec actions mortales abstracte & in vniuersali considerandæ, sed ut hic, & nunc cum talibus circumstantiis sunt: hæc autem actio hic & uunc facta re vera est cooperatio, nam est auxilium necessarium, vel utile, quod præbet his malæfactoribus ad suas iniustias exercendas. Neque refert quod illi afferant se non intendere talen cooperationem, quia cum velint eam actionem exercere, quæ hic, & nunc moraliter necessario est cooperatio, & consequenter volunt cooperari (ut ita dicam) in actu exercito, etiam si formaliter, seu in actu signato dicant se non intendere cooperationem. Exemplo res optime declaratur, quia si aliqui portarent ignem ut domini aliquius eum applicarent, & cogerent aliquem, ut ipsos iuaret ad deferendum ignem, non posset licet id facere, etiam si neceſſet mortem pati. Quia est cooperatio ad actionem intrinſece malam. Nec valeret excusatio, quod deferre ignem secundum se est actio indifferens: nam hic & nunc non est indifferens sed est combustio domus aliena. Simile ergo est deferre triremes contra Christianos in eorum perniciem.

Altera vero quæstio de his remigantibus est, an incident in hanc censuram Bullæ, quod est querere, an illi censendi sint transgressores huius præcepti ut Ecclesiastici, & contumaces contra obedientiam Ecclesiæ. Et quantum ad hanc partem eos excusat Nauarr. in Sum. & dicto capit. Ita quorundam, notab. 11. Vbi in primis dicit, quod licet incurrente hanc censuram ut latam iure communi, non tamen ut latam per hanc Bullam; quoniam non videatur (ait) illi includere: & consequenter neque eorum censuram reseruare. Sed differentiam hanc ipse non probat, neque ego illam video, quia neque in aliis iuribus, neque in Bulla est aliquid verbum quo magis ab una lege, quam ad alia excusentur, vel includantur. Quare, si excusandi sunt, melius dicitur nullam censuram incurrente, ut ipse etiam Nauarrus opinatur. Solumque probat, quia non videtur intentio Conciliorum, aut Pontificum fuisse, excommunicare eos, qui mortis necessitat eadducti contra suam voluntatem adiuvant. Sed contra hoc obici potest, quia verba dictorum iurum generalia sunt absque illa limitatione, velexceptione: intentio autem legislatoris ex verbis colligenda est: exce-

A ptio autem vel epicheia non est admittenda, nisi via bi actio repugnaret fini, & intentioni ipsius legis, quod hic dicinō potest. Præfertim, quia verba huius Bullæ sunt. Auxilium quomodolibet præstant: ergo comprehendunt omnem modum præstandi, etiam illum qui voluntarius est simpliciter, licet sit in uno, luntarius secundum quid.

Addere ergo possumus, præceptum hoc quatenus humanum est, admittere excusationes præcepti humani quatenus tale est, vna autem est ut non obligat cum tanto discrimine, & rigore. Ac propterea, licet de se vniuersale sit, & omnes comprehendar, per se loquendo, tamen ex accidente non obligat constitutos in tali necessitate, & discriminatione. Et id eo ne dici possunt contumaces, cum magis necessitate, quam voluntate id faciant, nec inobedientes Ecclesiæ, qui non operantur in ea articulo, in quo eius mandatum obligat. Sed dices tandem, licet ordinaria præcepta humana non obligent cum eo dispendio, tamen non ait dubium quin Ecclesia possit ita obligare quando præceptum respicit commune bonum religionis, seu populi Christiani: huiusmodi autem esse videtur hoc præceptū de quo agimus: ergo obligat etiam in illo discrimine. Respondeo, non satis est quod materia præcepti sit aliquid immediate respiciens commune bonum, sed necesse est ut in particulari hic, & nunc illud exequi cum tanto discrimine, sit necessarium ad publicum bonum, ita vt ex oppolito actu graue documentum Christianæ Reipublicæ immineat. Atque ita ego fautor, quod si in aliquo casu talis remigatio est graviter nociva populo Christiano, tenetur Ecclesia subditus ex vi huius præcepti, & censura non remigare etiam cum discrimine vita, vt probat ratio facta. Ordinarie vero vel non imminet hoc periculum, vel non impeditur, propterea quod unus vel alter a remigando cessent: ideoque regulariter loquendo, habet locum dicta excusatio.

Otia uacanza contra impedientes virtualia ad curiam Romanam deferri.

D Omnes, qui impediunt, seu inuidant eos, qui virtutia seu alia ad usum Romanæ curie necessaria adducuntur: ac etiam eos qui, ne ad Romanam curiam adducantur, prohibent, impidiunt seu perturbant: seu hoc facientes defendunt per se vel alios, cuiuscunq; fuerint ordinis, preeminentis, &c. In qua clausula satis nota sunt personæ contra quos fertur hæc censura. Sunt enim omnes Christiani, si in eis inueniatur ratio censuræ, ut satis specificæ & distincte in ipsam Bullæ declaratur. Actiones vero prohibitæ & ob quas fertur censura, satis etiam distincte proponuntur. Verum omnes illæ intelligenda sunt, si in iuste sunt, nam, si quis ipsam, scilicet aliquis Princeps, vel Republica, suo iure vtens: vel sua utilitate respiciens prohibet tritum, vel aliquid simile ex suis finibus extranatur, ut Romanam deportetur, non solum non incurret hanc censuram, verum nec male agat. Notauit hoc Caietanus verb. *Excommunicationis, cap. 19* quem sequitur Nauarr. Nauarrus num. 64. Et potest a simili declarari, nam licet canones sub censura prohibeat, clericum percutere, non tamen prohibent se defendere, etiam si ad hoc necessarium sit clericum percutere. Si ergo in præsenti illa actio non est prohibita, quia est veluti propria defensio, etiam inde sequatur impedimentum ne aliqua virtualia Romam deferentur.

Vt autem hoc magis declaretur, in primis necessarium esse opinor, ut ius, quo huiusmodi Princeps, vel Republica vtitur in suum commodum sit clarum & certum, saltem practice, nam si quis in casu dubij veller agere contra hanc legem, & inde

*Quibus tam
circumstan-
tiis licet
hac censuræ
facta.
Ob quas si
etiam facta
tar.*

hanc, pede,

Sect. II. De Exc. contra affidentes iniuria accedentes, &c. 331

ius, vel possessionem acquirere, non excusaretur: quia in eo casu & lex superioris iusta presumenda est, & potestatem habet Pontifex praependi, ne aliquis fibi seu curiae sua vim inferat. Deinde etiam supposito iure, aliqua rationabilis causa pro temporis opportunitate concurrende debet. Nam, si quis tempore v.g. necessitatis inique hoc impediret, licet non agendo contra iustitiam comunitatiuam, sed contra communem charitatem, vel iustitiam legalem, quae commune bonum respicit: id satis esset, ut incurrat hanc censuram: quia in eo casu iustum est hoc preceptum, & obligat, saltet ex obedientia. Addo vero tandem, non posse dici impedire, & consequenter nec comprehendendi sub hac lege eum, qui non vult suas res vendere, ut Romanum deferantur, etiam si forfaste desine alia, quae deferri possint: quia illud in rigore, & proprietate vocis non est impedire: hoc enim potius dicit actionem aliquam, quam negationem actionis. Item quia haec lex non prohibet quominus uniusquamque libere uti possit re sua. Itemque fere est de illo, qui absque villa vi prius res sibi emit, & ita impedit, ne Romanum deferantur: quamus hic, si illud faciat intentione impediendi, & absque alia cauila, poterit etiam hanc censuram incurrire.

Non a censura contra affidentes aliquibus iniuriis eos, qui accedunt ad Sedem Apostolicam.

Nona censura fertur in eadem Bulla contra omnes qui accedentes ad Romanam Sedem vel ab ea recedentes, sua vel aliorum opera interficiunt, mutilant, spoliant, capiunt, detinent. Quae est prima pars huius clausulae, in qua ut constat, quinque actiones prohibentur, quae satis in litera patent. Actio enim verbenerandi, que olim addebatur, ut patet apud Caietanus verbo Excommunicatio, capit. 14. in hac Bulla praemissa est. Sicut etiam omisso est participia vulnerantes, & degradantes, quae habentur in Bulla Gregorij. Standum ergo est praeceps verbis citatis. Prohibent autem haec actiones, quatenus iniuriosae sunt duobus generibus personarum, scilicet, Romanum euntibus, vel ab ea recentibus. In Gregorianâ autem Bulla addebatur etiam, *Vel apud morantes:* quae partcula quadam hanc priorem partem clausulae omissa est. Vnde nunc non comprehenduntur sub hac censura iij, qui praedictas iniurias inferunt iis, qui Romanum commorantur: quia nec ibi est periculum illud, quod in via esse contingit, nec deinceps ibi opprimentia remedia ad iustitiam, & pacem conservandam. Atque ita fere omnia quae Caietanus supra circa hanc censuram addebat, hodie necessaria non sunt. Prater considerationem illius particulæ, *Ad Sedem Apostolicam ventientia.* Non enim dixit, *Ad urbem,* nec *Romanum;* sed, *ad Sedem Apostolicam:* multi enim possunt Römanum, qui non sunt ad Sedem Apostolicam, sed ad suâ negotia secularia pergeranda. Et è contrario posset contingere, aliquem ire ad Sedem Apostolicam, & non ire Römanum, si Pontificem, & eius Curiam extra Romanum esse contingeret. Quo fit, ut formaliter sit necessaria huius censura intelligenda de euntibus ad Sedem Apostolicam, id est, ad negotia, causas, vel res, que ad illas pertineant, vel quoconque modo gratia illius. Eftipper, ut Nauarrus addit, consentanea iis, quae Canonistæ notant in capit. Ego N. de Iureuando.

Secunda pars huius clausulae est, *Ne non illos omnes,* qui iurisdictionem ordinariam, vel delegatam à nobis, vel nostris ludicribus non habentes, eam sibi temere vendicantes similia contra morantes in eadem Curia audent perpetrare. Per quæ verba extenditur haec censura ad eos, qui praedictas iniuriosas actiones exercent in eos, qui in Curia (que formaliter etiam sumenda

A est) morantur: non tamen simpliciter, sed cum ea limitatione, scilicet, si prætextu iurisdictionis usurpatæ hec faciant. Vnde qui furando spoliat aliquem in Curia morantem, vel qui in rixa illum interficit, non incurrit hanc censuram, quia non authoritative & tanquam iurisdictionem exercens id facit. Et hoc solum est, quod sub censura hic prohibetur, ut ex litera constat. Denique in tota hac clausula omisso sunt omnia illa verba, quæ habebantur in Bulla Gregorij, scilicet, *Dantes auxilium, consilium, vel fauorem, vel quia talia fieri mandant.* Et ideo extensio, quæ his verbis significatur, quatenus extenso est, sublata nunc est. Dico autem: *Quatenus extensio est:* quia auxilium, vel fauor tale sit, ut contineat cooperationem ad eandem actionem, vere dicetur illud auxilium præbens spoliare, interficere, &c. & hac ratione censuram incurrit. Quod specialiter aduerto, propter hanc secundam partem huius clausulae, nam proprius modus exercendi illas actiones authoritative, & tanquam habens iurisdictionem, est mandato potius, quam per se ipsum exequendo: & ideo (licet non sit expressum) qui mandado ea facit, censuram incurrit: quia reuera tunc facit ut iurisdictionem habens. Magisque posset dubitari de eo, per quem facit: quia ille non operatur ut habens iurisdictionem, sed ut merus executor: nihilominus tamè existimo, etiam illum incurrire, quia est veluti una persona cum alio, & sub nomine, & titulo iurisdictionis eius operatur.

Decima censura contra inferentes aliquas iniurias iis, qui Romanam devotionis causa petunt.

Decima censura fertur in omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu depredantes Romipetas, seu peregrinos ad urbem causa deuotionis, seu peregrinationis accedentes, & in eam mortantes, vel ab ipsa precedentes. Circa quam nihil fere ocurrunt annotatione dignum. Solum ex ea clausula licet colligere, verum esse, quod in superiori notatum est, nomine accedentium ad Sedem Apostolicam, non comprehendoni, qui Romanum tendunt: alioqui fere superflua esset haec noua clausula, seu censura. Atque eadem ratione non sine causa additur in hac clausula limitatio, *causa, vel ratione peregrinationis:* quia non omnes, qui Romanum tendunt, voluit Pontifex haec censura tueri: sed eos specialiter, qui causa deuotionis tendunt. Illud etiam est aduendendum, quod quantum ad eos, qui in urbe morantur, fauorabilius, seu generalius est haec clausula, quam præcedens: quia & que illos comprehendit, ac recedentes, & accedentes. Denique in fine huius clausulae addita est illa ampliatio, quæ in superiori omisso est, scilicet: *Ei, in hū dantes auxilium consilium, & fauorem.* Conceduntur plura decreta 87. dist. & cap. Romipetas, &c. Illi, 24. quæst. 1.

Vndecima censura contrapersequentes aliquas personas Ecclesiasticas in dignitate constitutas.

Vndecima censura fertur in omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percidentes, capientes, incarcernantes, detinentes, vel hostiliter iniquentes Sanctas Romanas Ecclesias, Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolica Legatos, vel Nuncios, &c. Si similis fere censura, & referuata, lata erat in Clementina, si quis suadente, de peccatis, quantum ad offendentes personas Episcoporum. Et in capi. *Felicis, Nauarrus de de* peccatis in 6. quantum ad offendentes perso*rum rei*, *Cardinalium, vbi plures aliae peccata preter ex-* tur. *Dicit tamen Nauarrus num. 67. quod quantum ad*

Re 4 illud

illud caput, & penas in eo contentas, & quantur Cardinalibus, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Legati, seu Nuncij Apostolicae Sedis: nullam tamen probationem adducit, nec video unde id colligat. Quia licet in hac clausula Bullæ & equiparentur, tamen ex vi illius solum exequuntur quoad censuram hic latam pro offensis in ea numeratis contra huiusmodi transgressores: inde tamen non potest fieri extensio ad penas latas in dicto cap. *Fælicis*. Neque alibi extensio illam factam esse reperio. Vnde quod tertio loco ibidem notat, supervacuum mihi esse videtur: quia quoad actiones in hac clausula expressas, satis evidenter in ea declaratum est eos, qui talia agunt contra Patriarchas, Archiepiscopos, &c. incurvare censuram Bullæ, quæ quoad personas Cardinalium coincidit cum censura illius cap. *Fælicis*. Et quoad personas Episcoporum cum lata in dicta Clementina *Siquis suadente*. Si quis vero sunt actiones in illis decretis, quæ hic non numerantur, vel comprehenduntur ratione illarum non incurritur hæc censura, vt est Bullæ, sed tantum ut ei iuris communis. Si quis autem recte consideret actiones superius numeratas, & quæ statim adiungemus, inueniet nihil esse prohibitum in illis iuribus, quod hic non contineatur. Solum alia penæ omittit sunt, quia hæc Bulla propter censuras tantum promulgatur.

*Quales debent esse ha-
ctiones ad incur-
dam huius-
modi conju-
ram?*

69. *Prædicta* igitur verba nulla fere noua expeditio ne indigent: nam verba, quæ significant actiones, satis per se clara sunt, & qualibet earum ex suo genere sufficit ad incurrandam hanc censuram. Dico autem, ex suo genere, quia semper requiritur peccatum mortale: poslit autem interdum esse veniale ex leuitate materiae: interdum etiam poslit esse nullum peccatum, si actio fieret in decimatione propriam: quia tunc non esset actio iniuriosa. Prædicta autem verba formaliter sumenda sunt, quatenus significant iniuriosas actiones, vt per se constat. Denique aliquando poslit esse peccatum mortale, non tam eius specie aut circumstantia, quam hec clausula, & censura requirit, ob facti, & personæ ignorantiam: vt si quis vulneret Cardinalem nostrum incidentem, vel mutato habitu ignorans illum esse Cardinalem, etiam alias peccet mortaliter, non incurrit hanc censuram, quia formaliter, & secundum speciem, vel circumstantiam culpe non agit contra hanc Bullam: vnde neq; est contumax, vt in simili dicemus infra explicando canonem, *Siquis suadente*. Denique voces etiam illæ, quæ significant personas, seu dignitates earum, in quarum fauorem hec censura lala est, satis sunt moti. Solum aduertit Caetanus verbo *Excommunicatio*, cap. 12. & sequitur eum Nauar-rus, Episcopum huiusmodi decretis intelligendum esse, qui consecratus est, non electum, etiam confirmatum, & possessionem adeptum: quia hic non est simpliciter Episcopus, sed secundum quid: & quia ex parte, qua hæc constitutio penalis est, restringi debet. Sed obili potest, quia hæc lex, licet non centibus odio videatur, tamen Episcopis fauorabilis est, & ex hac parte amplianda, vt in simili dicemus late infra, explicando canonem, *Siquis suadente*. Item quia Episcopus electus, & confirmatus iam potest actus Episcopi exercere, iuxta cap. *At si Clerici*, §. *De adulterio*, de iudicis. Vnde sepe diximus, nomine Episcopi venire hunc Episcopum. Nihilominus non sentio recessendum à priori sententia: quia licet hic Episcopus sit vere Episcopus, quoad ea, quæ iurisdictiones sunt, adhuc tamen deest illi consecratio, quam præcipue videntur hæc, & similia priuilegia respicere. Nō enim propter iurisdictionem, sed propter consecrationem Clero est immunitas concepta: & ideo verius illius videtur hic esse sermonem de Episcopo consecrato.

70. *Aliud actio-*

Præter actiones vero supra dictas addituralia, etiam principalis, his verbis: *At eos à suis diœcessibus, et-*

A ritoris; terris, seu dominis cives. Et ex hac parte hanc censuram incurrint Principes, aut gubernatores Reipublicæ, qui per huiusmodi exilia, aut electiones cogunt huiusmodi personas Ecclesiasticas ad aliquid faciendum, vel omitendum, eis mandantes, vt à suis diœcessibus, vel territoriis exeat: vel ab illis terris, in quibus vel legationem acceperunt, vel iurisdictionem habent, aut dominium: vt certe ab illis, in quibus nati sunt, aut domicilium habent: nam illæ etiam propriae dicuntur terra sua. Aduerto tamen, non satis esse ad incurrandam hanc censuram huiusmodi exilia comminari, donec opere compleantur, proper regulam saepe repetitam, quod actus debet esse consummatus. Recte iam aduertit Nauar-rus, quod si haec persona compellant exire è terra non sua, vt è Curia Regis, vel aliquid simile, non incurritur hæc censura, licet alias peccetur: quod satis patet ex verbis clausulae.

Denique additur extensio, ad mandantes ratâ habentes & prestantes eis auxilium, consilium, & favorem. *Ergo* *deni-
clausula te-
tenso.* In quibus duo tantum indigent declaratione. Vnum est, quid sit in præsenti ratam habere talem actionem, seu iniuriam. In quo breuiter dicendum est, ratam habere non esse vt cuncte consentire, approbare, vel laudare tale factum: nam qui hac faciunt fine vlo influxu in talém actionem, non incurrint hanc censuram. Est ergo illa particula explicanda iuxta duas regulas iuris 9. & 10. in 6. Prior est, neminem posse ratum habere, quod ipsius nomine in 6. non est gestum. Ex qua habetur, censuram in præteritum factum alienum, vt alienum est, nō esse ratihabitionem. Posterior est, ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari, iuxta cap. vlt de Sententia excommunicati. in 6. Et ita i præsenti ratihabitione tunc proprie dicitur, quando est mandatum quoddam virtuale. Propter quod dicit Nauar-rus in *Nauar-rus*, dicto numer. 67. quod licet illa particula fuisset omissa, prout fuit in Gregorianâ Bullâ, nihilominus intelligereur contenta sub illa particula, *Mandantes*. Atque eadem declaratio sumitur ex Glossâ in dicto capit. *Fælicis*, verbo *ratum habentes*. Aduerto tamen, quod licet à principio non sit actio facta nomine alicuius, si tamen habet tractum successuum, vt est detentio, vel incarceratione: & postea illam ratam habet, cum alias haberet potestatem ad irritandum illam, seu remedium adhibendum, idque facere teneatur, & omittat, ex tunc contrahet hanc censuram: quia licet non posset proprio ratam habere v.g. incarcerationem vt à principio factam, habet tamen ratam continuationem eius seu detencionem talis persona: quod satis est ad incurrandam hanc censuram.

Aliud explicandum erat, an in his verbis continentur omnes extensiones, quæ per plura verba habentur in dicto cap. *Fælicis*, & dicta Clementi, de penis. Nam præter hæc verba ibi additur: *Vel sicut fuerit faciens*, aut postea receptauerit, vel defensauerit scilicet eundem: nā de his omnib; Nauar-rus supra generat ait, in verbis Bullæ includi omnia illa verba Clementinæ, & cap. *Fælicis*. Et quidem quantum ad primam particulam, scilicet, *sicut esse criminis*, res videtur indubitate: nam qui sicut est criminis, auxilium confert, & fauorem, imo ipse etiam facit. De secunda autem, & tercia particula mihi est dubium: nam qui post commissum crimen delinquenter receptat, nō propterea mandat, aut ratum habet delictum modo supra explicato: neque etiam confer auxilium, vel consilium ad tale delictum: quia auxilium est de præsenti, consilium de futuro: neutrum autem est ad præteritum. Quod vero receptatio sit auxilium ad se tuendum, vel occultandum ne à ministris iusticie capiatur, licet aliqui malum esse possit: non tamē est in hac Bulla specialiter prohibitum sub tali censura. Sicut etiam non est prohibitum dare consilium ad fugiendum, vel euadendum

enadendum manus insequentium. Nam expresse in dicta Bulla dicitur, Ad ea, scilicet quae ibi narrata fuerint: dare ergo auxilium, vel consilium ad actionem longe diuersem, & ibi non contentam; nihil ad hanc clausulam refert. Et eadem ratione, licet recipere sit etiam præbtere fauorem, non tamen ad committenda delicta ibi prohibita, sed ad vitandum foris supplicium eorum. Eadem dubitatio est de altera particula, scienter defensauerit, nam si haec defensio est post commissum delictum, ut supponitur, & in dicto cap. *Falicit*, explicatur per illam particulam, posse talis defensio, nec est auxilium, nec fauor ad ea, que ibi prohibentur. Quæ ratio conuincere mihi videtur, quando delictum omnino iam preteriit, & solum agitur de supplicio delinquentis. At vero si delictum adhuc pendet in futurum, quia habet continuationem aliquam, vel, ut aiunt, tractum successuum, ut est detentio, vel in carcero: vel quia agitur de reparando domino facto v.g. per spoliacionem bonorum, tunc receptare, & defensare, esset auxilium, vel fauorem præbtere ad continuationem delicti vel damni illati: & ita omnes illæ particulæ comprehenderentur sub his particularibus Bullæ.

Duodecima excommunicatio contra percutientes, aut spoliantes eos, qui in Romana Curia causas agunt, occasione earundem causarum.

Duodecima censura fertur in eos, qui occasione causarum, vel negotiorum occidunt, seu quoquo modo percutiunt, aut bonis spoliant per se, vel alios, sequentes personas scilicet, omnes Ecclesiasticos, vel seculares ad Romanam Curiam super eorum causas, & negotiis recurrentes, acilla in eadem Curia prosequentes, aut procurantes, negotiorumque gestores, Aduocatos, Procuratores, & agentes, etiam audatores, vel iudices super dictis causis, vel negotiis deputatos. In qua clausula satis claræ sunt actiones, quæ prohibentur, & puniuntur, & personæ, circa quas tales actiones debent exerceri, quæ ibi sive nominantur. Personæ vero, à quibus possunt illæ actiones fieri, non nominantur: quia quoad eas universalis est constitutio, & cum illa amplificatione, per se, vel alios. Vnde solum aduentum hic non panificarillas actiones, quacunq; ratione fiant contra has personas: sed solum, si fiant occasione causarum, aut negotiorum huiusmodi, ut expresse ibi dicitur. Itaque non tam hic intenditur fauor personarum, ut sic dicam, quam censuram, ne illarum cursus, aut expeditio, vel executio, aut literarū impecratio, aut alia huiusmodi impediatur: quod fieret, si perlonga, per quas haec sunt tractanda, vel expedienda, et ratione prædictis iniuriis afficerentur. Aduertit etiam Naueurus numero 68, ad incurram hanc censuram non esse necessarium, ut prædictæ actiones, seu impedimenta fiant auctoritate iudicioria laica, sed sufficiat ut fiant prætuta, vel Ecclesiastica: citataque Caetani contrafentientem, non designat tamē locum. Neque ego inuenio: nam in verbo Excommunicatio, capit. 13, vbi hanc clausulam exponit, id non docet. Imò ait, Hanc censuram quoad personas offendentes esse vniuersalem. Vnde id, quod Naueurus notat, adeo est clarum, vt nemini, credo, posset in dubium venire: quia verba Bullæ sunt vniuersalia, neque ullam mentionem faciunt laicas potestatis: nec villa probabilis ratio excogitari potest ad illam limitationem adiungendam. Quin potius in postremis verbis huius clausula additur extensio ad omnes personas, quæ quoquo modo cooperantur, vel concurrunt ad prædictas actiones, his verbis: *Qui per se, vel alios direpte, vel indirepte delicta huiusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel fauorem prestare non verentur,*

A cuiuscunque preminentie, & dignitatis fuerint. Quæ & per se, & ex dictis satis clara sunt.

Decimateria excommunicatio contra appellantes ad laicam potestatem in causis Ecclesiasticis ad impediendam executionem litterarum Apostolicarum.

Decimateria censura fertur in omnes, qui praetextu friuole appellationis à grauamine, vel futura

executione literarum Apostolicarum ad Curias seculares, & laicam potestatem recurrunt in causis Ecclesiasticis ad impediendam executionem aliquarum literarum Apostolicarum quoniam modo à prædicta Sede emanantium. Hæc est enim summa illius clausule, quæ in capit. *Quoniam*, de Immunitate Ecclesiast. in 6, hic vero pluribus verbis proponitur, & amplificatur tam ex parte personarum, sic offendentium Sedem Apostolicam, quam ex parte literarum, quarum occasione fieri offendit: & erit ex parte actionum, seu modorum, quibus talis offendit fieri potest. Nam ex parte personarum dicitur, tam Ecclesiasticas, quam seculares cuiuscunque dignitatis. Et ita est vniuersalis illa centura. Ex parte vero literarum dicitur: *Et iam in forma Brevis tam griam, quam iustitiam concernentem: neon citationum, inhibitionum, sequitorum, monitoriorum, processuum executorum etiam, & aliorum decretorum à nobis, seu à Sede prædicta, seu Legatu, Nuncio, Præsidentibus Palauis nostri, & Camera Apostolica Auditoribus, Commissariis, aliisque Iudicibus, & delegatis Apostolicis emanatorum, & que pro tempore emanauerint. Quoad actiones vero, seu modos delinquenti dicitur: Ad laicam potestatem recurrunt, & ab ea, instanti etiam Fisci Procuratore, vel Advocato, appellations huiusmodi admitti acutiles, citationes, inhibitiones, sequstra, monitoria, & alia prædicta capi, & retineri faciunt: qui re illa simpliciter, vel sine eorum beneficio, & consensu, vel examine executioni demandari, aut ne Tabelliones, & Notarii super huiusmodi literarū & processuum executionem instrumenta, vel acta conficeri, aut confidere pati, cuius intercessi, tradere debent, impediunt, vel prohibent. Accitam pates, seu eorum agentes, Notarios, executores, & subexecutores literarum, citationes, monitoriorum, & aliorum prædictorum capitunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, deinent, ex ciuitatibus, locis, & regnis eliciunt, bonis spoliant, petent, faciunt, concutunt, & comminantur per se, vel alium, seu alios publice, vel occulte: qui re alias quibuscumque personis in genere, vel in specie, ne pro quibuscumque eorum negotiis prosequenda, se gratiis, vel literis imperando ad Curiam Romanam accedant, aut recusum habeant, seu gratias ipsos, vel literas à dicta Sede impetrant, se impetrato viantur, directe, vel indirecte prohibere, statueri, seu mandare, vel eas apud se, aut Notarios, seu Tabelliones, vel alias quomodolibet retinere presumunt. Materia huius censuræ hoc tempore latissima est, & multum agitata, præsertim in Hispania: & ideo melius duxi eam alibi fusa tractandam relinquere, quam ea breuitate, quam hic locus postulat attinere.*

Decimaquarta censura contra eos, qui causas spirituales prætextu literarum Apostolicarum ad se aduocant, ut illarum executionem impediant.

Decimaquarta censura non dissimilis prædicti fertur in eos, qui ad se aduocant causas spirituales, prætextu literarum Apostolicarum, &

impedi-

ita impedit executionem aliarum literarum, quibus parendum esset. Clauſula autem huius censurae prolixa est, nec potest melius exponi, quam ea ad literam referendo. Excommunicat ergo omnes, & singulos, qui per se vel alios, auctoritate propria & de facto, quarumcunque exceptionum vel altiarum gratiarum, & literarum Apostolicarum pretextu, beneficiale, & decimaru, ac alias causas spiritualibus, & spiritualibus annexas, ab auditoribus, & commissariis nostris aliisque iudicibus Ecclesiasticis avocant, illorumve cursum, & audiencem, ac personas, Capitula, Conventus, Collegia, causas ipsas prosequi volentes impediunt, ac se de illiarum cognitione tanquam Iudices interponunt. In quibus verbis illud solum aduerendum est, hic solum excommunicari eos, qui auctoritate iudicaria hoc faciunt, & praetextu literarum Apostolicarum. Vtrumque enim sub particula copulativa proponitur. Vnde haec clauſula vel supponit tales literas, vel gratias Apostolicas nullas esse, sed falso configit, aut certe eas reuocat, quacunque illi fuerint. Et eodem tenore additur: Quire paries actrices, quia illas scilicet causas commiti fecerunt, & faciunt ad reuocandum, & reuocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias literas in eis decretas, & ad faciendum, vel consentendum: eos contra quos tales inhibitiones emanarunt a censuris, & penit in illo contenti ab soli per statutum, vel alias compellunt, vel executionem literarum Apostolicarum, seu executorialium processuum, & decrorum preditorum quomodolibet impediunt vel suum favorem, consilium, aut assensum praestant, etiam praetextu violentie prohibeunt, vel aliarum pratenzionum, seu etiam donec ipsi ad nos informando, ut disciri supplicauerint, aut supplicari fecerint nisi supplications huiusmodi coram nobis, & Sede Apostolica legitime persequantur, etiam postea committentes fuerint Praedentes Cancelleriarum, Consiliorum, Parliamentorum, Cancelleriarum, Vicecancelleriarum, Consiliarum, Ordinarij, vel Extraordinarij quorundam Principum secularium, etiam Imperialis Regali, Ducali, vel alia quacunque præfulgent dignitate, ac Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Commendatarij, aut Vicarij fuerint.

In quibus verbis praesertim notanda sunt illa: Etiam praetextu violentie prohibeunt: hic est enim praecipue titulus, sub cuius specie solent Principes & eorum ministri nonnulla facere, que videntur huic dispositioni contraria. Quod putant sibi esse licium, quia fit ad impedendum, ne aliquis sine iusta causa: & absque vera Summi Pontificis informatione a suo beneficio detur: aut aliam simili iniuriam grauem patiatur, quam aut vix, aut nullo modo possit reparare: Quod (inquit Nauarrus) ut ubique fere in illis regnis, scilicet Hispania, & Gallia, seruatur, ita multi ure munire conantur: an vero sati munitant, necne, S.D.N. definitioni remitto. Quod & ego nunc faciendum censeo, solumque aduerto circa illa verba: An Archiepiscopi, &c. ex eis constare verum esse, quod Cajetanus verbo Excommunicatio, cap. 29, circa similem censuram notauit, scilicet, non solum ligare laicas personas, quamvis contra eas videatur præcipue lata, sed etiam Ecclesiasticas: que similia presumunt alia auctoritate, quam Ecclesiastica: saepè enim personæ Ecclesiastica in Curia Principum secularium huiusmodi muneribus funguntur, quibus si male vitantur, contra libertatem Ecclesiasticam, & contra tenorem huius Bullæ eius censuras incurunt. Quod non tantum pro hac clauſula, sed etiam pro praecedente, & pro sequentibus dictum intelliga.

A Decimaquinta censura contra trahentes ad tribunum seculare personas Ecclesiasticas aut statuta facientes ex quibus libertati Ecclesiasticæ cæderogetur.

D Ecimaquinta censura fere annexa precedenti fertur in eos qui ex praefenso aliquo officio ex numeratis in fine praecedenti clausulis, scilicet Presidente, Cancelleria, &c. seu quod idem est, ex eorum, id est Principum secularium, praefenso officio, vel ad instantiam paris, aut aliorum quorumcunque personas Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, collegia Ecclesiastica, quarumcunque coram se, ad suum tribunal audiendum, cancellariam, Consilium, vel Parliamentum præter iuris canonici dispositionem, trahunt: vel trahi faciunt, aut procurans, directe vel indirecte quousquis quarto colore, necon qui statuta, ordinaciones, constitutions, praeminentias, seu queous alii decretalia in genere, vel in specie ex quibus causa, & quoouis quarto colore, atque etiam praetextu cuiusvis confuetudine, aut privilegijs, aut alias quomodolibet fecerint, ordinauerint, vel publicauerint, vel factis, & ordinatus vii fuerint, vnde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo leditur, vel deprimitur, aut alias, quovis modo restringitur, seu nostri: & dicti sedis, aut quarumcunque Ecclesiasticarib; quomodolibet directe aut indirecte, tacite, vel expresse praesudicatur.

In qua clauſula duæ partes sunt distinguenda.

Prior est contra offendentes, personas vel communites Ecclesiasticas, non quoouis genere offendentes, sed per abusum officij, seu iurisdictionis temporalis eas trahendo ad temporalia tribunalia. Circa quam partem solum est aduerendum, hanc censuram solum comprehendere eos, qui iudicaria auctoritate laica hoc modo abutuntur in personas Ecclesiasticas, hanc enim vim habent illa verba, ex eorum praefenso officio. Sunt tamen attente consideranda, & ponderanda verba illa, Directe vel indirecte: sed enim huiusmodi iudices vocant personas Ecclesiasticas non quidem ad suum tribunal, nec formaliiter ac directe vtendo officio, seu iurisdictione iudicium, indirecte tamen videri possunt eos trahere ad suum tribunal, & tanquam iudices: nam moriliter loquendo inuiti coguntur comparere, nec venirent vocati, nisi persona à quibus vocantur, talia munera obirent. Et coguntur coram eis reddere rationem suarum actionum, quae ad iudices laicos non pertinent, & indirecte illos punitunt, dum eos in tali loco, vel ciuitate inuitos detinent, magnaque expensis facere cogunt: que omnia videtur comprehendere sub illa particula, indirecte. Et illa, quoouis quarto colore. Nihilominus tamē, quia huiusmodi actiones externæ non sunt ex se determinante ad hoc genus traditionis moraliter violentæ, nec tendunt per se ad comparendum in iudicio: quod non nomine tribunalis in rigore significat non possumus eas damnare per se malas, & semper contrarias huic dispositioni, sed iuxta intentionem operantis, & iuxta occasionem, & modum vocandi in foro præterim conscientia discernendum est, an talis actio sit saltem indirecta his prohibita, vel potius secundum canones sit permissa. Attente enim illa etiam verba huic parti addita sunt, scilicet, Præter iuris canonici dispositionem, vel scilicet indicaretur, non quamcunque actionem, vocationem, sed illam, quæ est contra sacros canones, esse hic sub censi prohibitam, videntiam Nauarrus animaduerit.

Altera pars huius clauſulae est contra offendentes libertatem & iuram Ecclesiastica per statuta illa quoouis modo contraria, & quoouis colore edita etiam iustulo consuetudinibus, privilegijs, &c. Extatque familiis prohibito posse cap. Nouerit, de Sentent. excommunic. quanquam differant in resertatione, & in maiori quadam declaracione, vel extensione. Itaque etiam ibi excommunicantur autores horum statutorum: qui simili-

Sect. II. De Excom. contra trahentes ad tribunal secul. &c. 335

glici generalique voce Statutarii, vocantur: illa tam comprehenduntur omnes, qui in hac Bulla significantur per omnia illa verba, Qui statuta, ordinaciones, &c. fecerint, ordinaverint, & publicauerint. Præterea in illo textu excommunicantur talium statutorum scriptores, qui sane non videntur in tota hac clausula comprehensi: quia illa tria verba, fecerint, ordinaverint, & publicauerint, in rigore tantum significare videntur principales autores talium statutorum: scriptores autem non dicuntur, nec sunt autores legum, sed instrumenta quædam eorum: in hac autem clausula nulla sit extensio ad eos, qui faciunt vel probant auxilium, &c. Quod si hoc verum est, tales scriptores excommunicati manent, non tamen excommunicatione reseruata. Veruntamen facis probabile est, etiam illos in hac clausula comprehendendi sub illo verbo, publicauerint, nam, quia Scriptura est publicum instrumentum, merito dici potest publicare statutum qui illud scribit. Responderi potest primum verbum, publicare, ibi non sumi executive, ut sic dicam: sed autoritatue, sicut verbum facere, vel ordinare: neque enim prece v.g. qui legem promulgat, hanc censuram incurrit, sed qui promulgare præcipit, & ideo proprii publicare dicetur. Quæ responsio posset acceptari, nisi in Bulla adderetur illa vox, quomodo liber fecerint, & publicauerint: non ergo comprehendit tantum præcipientem, sed etiam subscripti: nam hi omnes aliquo modo publicationem efficiunt.

¶ Præterea excommunicantur in dicto textu omnes qui de cetero dicitur statuta seruari facerint. Quæ verba in virtute videntur eadem cum illis verbis Bullæ, Et qui fidu vel ordinatu vñ seruerint: nam proprius vñus legis est obseruantia eius: ille ergo statuto vtitur, qui illud seruat, vel seruari facit Addicunt vero in illo textu hæc verba, Nisi eam de Capitularibus suis infra duos menses post huiusmodi publicationem sententia fecerint amoueri. Quæ solum portuerunt habere locum in statutis huiusmodi, ante conditum, & promulgatum illud decretum editis: nam in iis quæ postea facta sunt, præsertim post duos menses ab illius decreti promulgatione iam nō habet locum illius temporis determinatio, seu potius dilatio: nam semper, quoconque te impore talia statuta conseruentur, seu reineantur, iam id fit post duos menses ab promulgatione illius decretri: & ita committitur contra illud eiusque communie, incurritur. Hęc autem verba, aut æquivalentia non habentur in Bulla. Vnde si aliquis princeps, vel Resp. talia habere statuta: eis vero non vtetur, nollet tamen ea abradere à suis libris, seu Capitularibus, sed ea conservare, ad memoriam, non videtur incurrire in hanc censuram Bullæ: quia illud non est facere, aut ordinare talia statuta, neque eis vti, & hæc tantum sunt, quæ prohibentur in hac Bulla.

Ino etiam videri potest propter illam solam omissionem delendi talia statuta à capituloibus, nō incurri excommunicationem illius decretalis, nisi simul concurredit illam excommunicationem incurrandam. Sic enim dicitur, Qui de cetero seruari fecerint statuta edita, nisi eadे de capituloibus, &c. fecerint amoueri. Vnde Caetanus in Summa verb Excommunicatio, ca. 31. sentit, quod ad incurrandam illam excommunicationem non sufficit non amouere illa à capituloibus, nisi simul aliquis faciat ea seruari. Dubitaverò an satis sit, facere ea seruari, si alioquin eradicat illa ex libris infra duos menses, id vero clarius docuit Nauarrus c. 27. n. 119: & videtur sane consequenter loqui. Nam, siad incurrandam illam censuram sufficeret facere obseruare talia statuta etiam in libris eradicantur, nō vero è contrariò, iam tunc in illo textu illa adiectio superflua esset, quia si quis facit vt talia statuta seruen-

A tur, incurrit excommunicationem, sine illa amoueat at siue non, & similiter si non facit seruari, non incurrit, etiam si illa nō amoueat: nihil ergo operatur illa adiectio, ergo iuxta illam interpretationem si quis amoueat talia statuta à capituloibus, licet faciat ea seruari, & vñ retineri non incurrit: quia ad incurandum vtrumque requiritur. Quod etiam patet, quia illa particula, nisi, exceptive intellecta, in rigore hoc significat.

Quia vero hoc ipsum consequens videtur absurdum, & contra mente illius legis, scilicet, quod faciens seruari hæc statuta, si illa deleat, excommunicationem hanc non incurrat, ideo existimant alij particulam, Nisi ea de capituloibus, &c. non esse exceptionem prioris memtri, sed nouum membrum illius censura, & supplendam esse particulam copulariū, & quæ ibi deest, & obscuritatem facit. Ita ut sensus sit, Excommunicamus eos si talia statuta seruari fecerint, & nisi ea de capituloibus amoueant. Et ita quod libert horum sufficit ad illam excommunicationem incurrandam. Et hanc sententiā tenet Sylvest. ver. Syllust. bo Excommunicatio 9. excommunication. 10. nu. 31. Eridem sentit Abbas exponens illud cap. numerans Abbas, varias personas in currentes excommunicationem ex vi illius textus. Vbi simpliciter affirmat eam incurrere, qui faciunt talia statuta seruari; nec requirit quod ea non deleat. Et videtur probabilissima: quid enim refert ea delere ex libris, si quis faciat vt vñ & effectu teneantur. Item, nam qui seruari facit similem consuetudinem, etiam scripta non fit, incurrit hanc censuram: ergo qui facit seruari statutum etiam ex scripto illud deleat eandem censuram incurrit. Supposita autem hac parte, ratio facta ad probandum alteram, videtur etiam efficax. Erido in rigore hæc sententia videtur verior. Opposita vero est minor: quod multum facit ad probabilitatem in materia penali: maxime cum verba textus sint obscura, ideoq; in prædicta sententia probabilis est.

Addit vero Nauarr. incurrit hanc excommunicationem Confuses, & Rectores ciuitatis, non solum faciendo statuta seruari, sed etiam si scianterum obseruantiam, & non impedian, quia hoc inquit, expreſſe dicitur in textu. Sed ego ibi non inuenio. Vnde Caet. d. capit. 31. oppositum sentit, nisi mirum solum incurrire, qui potuisse concurrat ad hanc obseruationem. Qui non fundatur in eo quod illi Nauarrus tribuit, scilicet, quia propter solam omissionem non incurritur censura: nam hoc ita generatim sumptum tam ell aperte falsum, vt non potuerit Caetan. in eo facile decipi: sed fundatur in hoc, quod propter omissionem non incurritur censura aliquius canonis, nisi in eo sufficienter exprimitur, quia censura est grauissima, & ideo non est dure, sed leniter interpretanda, in eo autem canonē non fit mestio de omittentibus, sed solum de concurrentibus. Atque hoc modo sententia Caetani sentis probabilis est.

Vt autem textus ille melius intelligatur, duæ partes ad nostrum propositum spectantes in eo distinguenda sunt. In priori scilicet, verbi. Nec non, &c. videtur esse sermo de statutis editis usque ad illud tempus contra Ecclesiasticam libertatem: & in eo duo prohibentur: scilicet, facere vt ea seruentur, & non facere vt de libris publicis eradicantur, seu retinere illa in Capitularibus suis (id est in libris publicis & ad hoc deputatis) ultra duos menses. Primum consistit in actione, & quantum ad illam partem ego opinor non incurrit illam censuram, eum qui potuisse nō operatur, vel cooperatur alicui ad obseruationem talis statuti, etiam si possit & debeat illud impedi re, & non faciat propter rationem Caetani: qua, licet talis omissionis sit culpabilis, & indirecte participer malitiam cooperationis, tamen formaliter non est facere vt statutum seruetur: & in statuto penali standum

standum est proprietati & rigori verborum. Et confirmatur, quia censura non est extendenda ad consentientes etiam culpabiliter, nisi hoc ipsum in lege exprimatur: in præsenti autem decreto hoc non exprimitur ergo hæc censura non extenditur ad consentientes: sed ille, quicunque non prohibet, cum possit, & debeat ad summum se habet ut consentiens. At vero secundum, quod in ea parte prohibetur, ex se magis consistit in omissione: excommunicantur enim, qui post duos menses non fecerint amoueri &c. Vnde præceptum illud propriæ est affirmatum, ut faciant amoueri: cui præcepto propriæ & per se opponitur omisso, quæ maximè illi attribuenda est, ad quem ex officio spectat talia statuta conferuare, vel delere, & non facit cum possit. Quapropter, si vera est secunda sententia supra relata, quod ad incurram illam censuram sufficit quælibet pars illius disunctionis, per solam hanc omissionem poterit illa censura incurri. Iuxta priorem vero sententiam, quam diximus etiam esse probabilem, non sufficiet hæc omisso, nisi cum illa simili prior commissio concurrat. Tota vero hæc pars, quantum ex illo textu colligitur, procedit de statutis editis usque ad illud tempus, ut patet ex illis verbis, *Qui de cetero seruari fecerint statuta edita, & consuetudines introductas, &c. Item ex illis, Nisi ea de capitul. arbitrio suis infra duos menses post publicationem huius sententia fecerint amoueri. Qæ non possunt habere locum nisi in iis, quæ ante aedita & constituta fuerint. Denique quia de posteriori tempore postea statuitur. Atque ita illa prior pars non admodum potest ad vsum deferire.*

In posteriori ergo parte prohibentur similia statuta in futurum, & excommunicantur varia genera personarum. Inter quas aliquæ sunt, quæ propter solam omissionem non incurruunt hanc censuram absque illa dubitatione, alia vero sunt de quibus potest esse dubium. In priori ordine in primis sunt. *Scriptores taliū statutorum, nam hoc manifeste requirit actionem: vnde, qui non scribit, licet possit, & debeat impedire ne alius scribat, & non faciat, non incurrit illam, saltem ut scriptor, quidquid sit de alio titulo, de quo statim idem centeo de illis personis, quæ ibi vocantur Statuarii, id est conditores statutorum: nam hi etiam non sunt tales, nisi positivæ concurrant. Idem de iudicibus, vel Tabellionibus, qui secundum ea statuta prescribent iudicare, vel in publicam formam scribere iudicata. Nam utrumque horum requirit positivam actionem: ut ex terminis certat. Neque in his omnibus aliquid additur de consentientibus aut dantibus fauorem, vel aliquid simile. Præter hæc vero adduntur hæc verba, *Nec non (scilicet excommunicatus) Potestates, Consules, Rectores, & Consiliarii locorum, vbi de cetero huiusmodi statuta & consuetudines edita fuerint, vel seruare. In quibus nulla actio, vel omissione in his quatuor generibus personarum declaratur, ob quam excommunicentur: sed sufficere indicatur, quod in eorum locis talia introducantur. Nihilominus tam certum est, quod Caetanus addidit, huiusmodi personas non incurruunt hanc censuram nisi aliquam grauem culpam committant in huiusmodi editione statuti, vel consuetudinis, quia excommunicatio non incurrit nisi propter propriam culpam personalem. An vero oporteat eos portare committendo, vel sufficiat omittendo, in textu non explicatur: nec Caetanus expresse affirmit requiri commissionem. Et quoad hanc partem probabilior mihi videtur opinio Nauarri, quod omissione sufficiat: tum quia lex non distinguit: nec ergo nos sine sufficiencia causa distinguere debemus: tum etiam, quia ideo lex illa non designavit certam actionem, sed sufficere existimat talis introductionem in talis loco, quia supponit, moraliter loquendo, hoc prouenire ex culpa & negligentia eorum; qui gubernant: quod maxime**

A pater in consuetudine, quæ Superioribus tribuitur, quando ipsi videntur, & permittunt; ergo quod ad hanc partem huiusmodi modus negligenter sufficiet in his personis; ut hanc censuram incurrit.

Extenditur præterea in dicto textu illa excommunication, ad eos qui seruare faciunt consuetudines introductas contra Ecclesiæ libertatem. Quæ personæ non videntur in hac Bulla comprehensæ: quia aliud est seruare consuetudinem, seu facere illam seruare; aliud vero prætextu illius legem aliquam, vel statutum condere: in hac autem Bulla excommunicantur qui prætextu consuetudinis condunt statuta contraria Ecclesiastice libertati, non vero qui talem consuetudinem absq; legelatum seruare faciunt: quod in prædicto textu prohibetur, & ideo qui in hoc precise delinquent, in excommunicationem quidem in illo capite latam incident, non tamen videntur in propriam & reservatam censuram Bullæ Cœnæ incurrire. Nisi quis dicat, satis cœseri moraliter legem statuere, aut certe lege vii, quæ consuetudinem tanquam habentem vim legis seruare facit: ex hoc capite incurrit in Bullam Cœnæ, non tanquam conditorem legis, sed tanquam illa videntur. Quod est probabiliter confideratum, tamen ad ampliandam pœnam rigorosum est: quia consuetudo in sermoni proprieitate non est statutum, aut lex: & ideo in praxi satis probabilis, & secura videtur prior sententia.

Tandem in eodem capite excommunicantur in particulari, quædam personæ, scilicet, *Potestates Consules, Rectores, & Consiliarii locorum, vbi hac statuta, vel consuetudines edita fuerint, vel seruare, & qui secundum eas iudicare presumperint, vel in publicam formam scribere iudicata. Vbi aduentendum est, hanc extensionem factam videri propter ea statuta, quæ sunt ab aliqua Republica, vel communitate, nam quia communitas excommunicari non potest, ideo fertur talis excommunication in capita, seu principalia membra talis communitatis, quæ ad talia statuta extendenda, vel ad eorum vsum concurrunt. Atque hoc modo est talis censura intelligenda, ut recte Caetanus verbo Excommunication. capitulo trigesimo primo annotauit. Nam, si contingat aliquem esse consulē eius ciuitatis, vbi statutum editur, aut seruat: ipsum autem nullo modo concurrere ad talis statuti editionem, vel observationem, non propter ea incurrit ipse censuram: quod communitas, cuius ipse est principale membrum, in eo deliquit: quia excommunication non incurrit propter peccatum communitatris, sed propter proprium: ideo enim non fertur in communitatem, sed in singulas personas. Ergo persona ibi nominata tunc incurrit quando in eo facto deliquerint, non vero alias, ut in similis annotauit Nauarri capitulo vigesimo septimo, num. centesimo & decimo quinto, ex Angelo, Sylvestro, Tabiena, & Panormitanō in ca. Adversus de Immunitate Eccles.*

Dubitari vero non immrito potest, an tales personæ incidunt in hanc censuram, ut est Bullæ Cœnæ. Et estratio dubij, quia in ea tantum fertur censura *hac in hanc contra facientes, ordinantes & publicantes hec statuta quando vero communitas id facit non incurrit, quia non est capax huius censura excommunicationis: singula autem persona non possunt vere dici facere statutum, aut legem: & ad illas non est facta in Bulla specialis extensio: nec per nomina dignitatum, aut officiorum, ut in predicto capite, nec per nomina actionum, quæ ad singulas personas pertineant, ut sunt concurrendo, confulere, & cerebra. Ergo non incurrit in hanc censuram Bullæ. Respondetur, in primis iudices, & publicos notarios, & similes sine dubio comprehendendi, tanquam vertentes huiusmodi statutis, quæ actio in Bulla exprimitur, & ad singulares personas pertinet. Deinde, quamvis*

Sect. II. Contra facientes statuta derogantia immu, &c. 337

quamvis ratio facta probabilis sit, nihilominus probabilius videretur, etiam quidam tale statutum ab aliqua communitate editur, in hanc censuram incurserit singulas personas, quae sunt membra ipsius cōmunitatis, & per sua suffragia, vel alio simili modo ad talia statuta condenda concurrunt: nam, licet singularis persona per se non faciat legem totaliter, ut sic dicam: partialiter tamē facit, & hoc est aliquod modo facere. Et ideo sufficit ad incurram censuram: nam in Bulla dicitur, *Quoniam libet feserint ordinarient, & cetera.* Quare sub his verbis, adiunctis illis, *Et qui eis vī fuerint, comprehendendi intelligo omnia illa, quae expreſſiū in diſto capite numerantur.*

^{39.} Præter hæc ad perfectam huius clausulæ expositionem duo sunt addenda. Vnum est, quid sit libertas Ecclesiastica, contra quam debet esse statutum, ut hæc censura incurritur: Quæ res latissima est, & apud Canonistas pertinet ad titulos de immunitate Ecclesiæ, & apud Theologos ad materiam de ordine, & priuilegiis clericorum, quam in speciali tomo de Religione, si Deus concenserit, brevi nos datus speramus. Et ideo breuiter pro huius loci opportunitate duo requiri dicimus ad hæc libertatem Ecclesiasticam: vnum, vi fit immunitas, seu priuilegium, exceptio, aut quo quis alio nomine vocatur propria Ecclesiæ quatenus ex personis Ecclesiasticis constat, & loca, aut res specialiter ad eos pertinentes continet. Aliud, ut hoc pertinet ad communem immunitatem Ecclesiæ ut sic, non ad specialia priuilegia particularium Ecclesiæ, vel personam Ecclesiasticarum. Est enim aduentendum: quidam, licet hæc libertas denominetur Ecclesiastica ex subiecto, cui inest, scilicet Ecclesiæ: non tam in ipsis (ut ita dicam) adæquata toti Ecclesiæ secundum se totam, sed secundum aliquam principaliorē partem eius, quæ est spiritualis Hierarchy, seu clerici.

Vnde non est hæc illa libertas Ecclesiastica, quam potest dici habere Ecclesia tota, si comparetur ad infinitum sacerdotum, seu congregations, quatenus est excellentior illis, & quodam modo eis dominari potest, sicut in directe, si ad spiritualiæ finem necesse sit: non potest autem eis esse subiecta. Dico autem non esse hic sermonem de hæc libertate, quia nunquam potest accidere, ut per statuta facta à fidelibus (contra quos hæc nulla fertur) hæc libertas Ecclesiæ minuarit: est ergo sermo de libertate, quam ipsam Ecclesiæ inter se ipsam habet in principaliori parte sua, quæ spiritualis est, cooperatione alterius, quæ est temporalis. Consilium autem hæc præcipue in excellentia potestatis, tum ad ordinem, tum etiam ad iurisdictionem pertinentis: & consequenter in omnibus exemptionibus, & priuilegiis, quibus Ecclesia secundum hanc principiam partem suam libera est à subiectione vel coactione temporalis potestatis, siue habeat hanc libertatem ex diuino iure, siue ex humano: quoconque. Atque hoc sensu loquuntur iura, quoties de Ecclesiastica libertate sermonem habent, ut maxime videre licet in Concil. Trident. sess. 25, cap. 20. de Reformatione: & cap. vltimo de Rebus Ecclesiæ non alienandis, & cap. primo de Immunitate Ecclesiastica in sexto. Et ideo etiam dixi hanc libertatem pertinere ad Ecclesiæ ut sic, in excellentiori gradu, seu ordine suo, nam priuilegia particularia huius vel illius Ecclesiæ religiosus, aut persona, directe non pertinent ad immunitatem Ecclesiæ: & ideo qui aliquid contra illa statuerit non incurritur hanc censuram, ut sumitur ex doctrina Innoc. in cap. *Nouerit de sententia excommunicacionis numero tertio, cōmuniciter recepta, ut videatur licet in Societate, Alex. & Anch. qui ibi in additione citantur & Cardi. Zabarelli in cap. *Perpendimus*, de Sent. excomm. Sylvest. verbo *Immunit. 2. num. 1.* Caietan. verb. *Excommunicatio*, cap. 31.*

Fr. Suarez tom. 5.

A Ratio est, quia conditor talis statuti non violaret Ecclesiasticam libertatem, sed particularis personæ, & religionis priuilegium, quod hac censura non punitur. Dixi autem directe, quia indirecte, & consecutione quadam possit hoc cedere in iniuriam Ecclesiastice libertatis. Nam si particularis exemplio huic persona, vel Ecclesiæ laederetur in iniuriam concedentis, quasi non potuerit illam concedere, iam illud redundare in offenditionem Ecclesiastice libertatis, quia talis potestas ad illam pertinet, ut ex eisdem auctoriis constat.

^{39.} Aliud explicandum erat, quando statutum aliquod censendum sit contra libertatem Ecclesiasticam, ut de hoc ait Caietanus tunc statutum esse huiusmodi, quando per se, & ex intentione attingit libertatem Ecclesiasticam, eamque edidit. Recte autem declarat, hoc intelligendum esse non de intentione ferentis statutum, sed de intentione ipsius operis (ut sic dicam) fei ex virute, & directa materia ipsius statuti. Nam si hæc talis sit ut per se non respiciat res Ecclesiasticas, neque harum exemptionem diminuat, licet ipse legislator directe intendat detrimentum aliquod, quod accidens potest inde resultare in Ecclesiasticas personas, & peccet, non tam agere contra hanc prohibitionem, & censuram: quia statutum ipsum ex se non est contra libertatem Ecclesiæ, & ea quæ sunt per accidentem, non considerantur. Et è conuerso, si statutum ipsum sit per se repugnans libertati Ecclesiæ, quamvis statutarius speciali intentione non intendat libertatem Ecclesiasticam minuere, sed aliquod temporale commodium suum, nihilominus in hanc censuram incurrit: quia opere ipso voluntarie agit contra hanc prohibitionem. Quia doctrina ita in genere supra, opima est, & moralibus exemplis recte ab eisdem auctore explicatur.

Solum adierto, non esse difficile iudicare, quando statutum per se, & directe sit contra Ecclesiasticam libertatem: nam id ex materia ipsius statuti facile percipi potest. Nam duplicitate potest id continger, primo si materia ipsa sit contraria iuri Ecclesiastico, ut verbi gratia, si statutum sit quod decimæ non solvantur, aut aliquod simile. Secundo filex ipsa quasi in actu exercito repugnet libertati Ecclesiastice, nimirum, quia licet materia eius non sit directe illi contraria, possetque ab Ecclesiastico prelato iuste suis subditis imponi, tamen quod imponatur à seculari potestate, & contra libertatem Ecclesiasticam: ut quod sacerdotes tali vestitu vrantur, vel aliquid simile, ut videtur licet in cap. *Grauamen*, de *Sant. excomm.*

At vero, quando statutum non est ita per se, & directe contra libertatem Ecclesiasticam: ex accidente tamen, & consecutione quadam videtur illam laedere, tuic ait Caietanus, non esse talem legem contra hanc prohibitionem. Sed cum duplicitate moderatione hoc intelligendum est. Prima, quod tale statutum non solum veretur directe circa spiritualia, verum etiam nec circa spiritualibus annexa: nā hoc etiam esset contra Ecclesiasticam libertatem, ut expressè dicitur in capitulo vltimo de Rebus Ecclesiæ non alienandis, & recte tractat Panormitanus in prima parte Consil. consilio vigesimo sexto. Secunda ut illud detrimentum, quod per accidentem sequi dicitur, non sit ita coniunctum, ut moraliter existimari possit sequi per se. Exemplum sumi potest ex capitulo vltimo de Immunitate Ecclesiastica in sexto, vbi excommunicantur temporales domini, qui suis subditis prohibent, ne clericis consueta obsequia exhibeant, id est, ne eis quicquam vendant, aut panem coquant, & similia. Cum talia, inquit, in derogationem libertatis Ecclesiastica presumantur. Quod verbum, presumantur. Caietanus in dicto capitulo, trigesimo primo, & trigesimo septimo, & Nauarrus numer. 120, intelligunt cum proprietate, id est, prohibito-

^{39.} *Statutum quan. io. sit censura libertatem eccles.*

92.

93.

94.

Caiet.

Nauarr.

Ff

hibitions illas non esse contra Ecclesiasticam libertatem, sed contra humanam societatem, tamen ab Ecclesia presumi fieri in injuriam Ecclesiasticae immunitatis. Sed quod ad rem moralem attinet: re vere sunt materia huius excommunicationis, quia vere prohibentur in fauorem Ecclesiasticæ libertatis. Vnde merito dici possunt non tantum presumptive, sed etiam vere esse contra Ecclesiasticam libertatem, quia faltem indirecte impeditur illo modo Ecclesiastica libertas, vel aliquid illi repugnans à personis Ecclesiasticis exigitur. Dicunt ergo presumi esse contralibertatem Ecclesiasticam, quia non directe, & exp̄s̄e hoc declarant, nihilominus tamē vere sunt in fraudem dictæ libertatis, ut in similī dicunt in ea. Quanto de Privilieg. iuxta reg. vlt. iiris in sexto, Certum est eum in legem committere, qui legū verba complectens, contra legis nō sit voluntatem. Sic etiam dixit Bartol. in leg. I. S. 2 ff. Quarum rerum atq[ue] non detur, numero tertio illud esse contra libertatem aliquius per quod efficitur timidor: & id eo statuta illa, per quae efficiuntur clerici timidores, esse contra libertatem Ecclesiasticam, etiam si immediatè & directe non videantur contraria privaligies Ecclesiasticis, sed iuri communis omnibus ciuitatis, de qua re particularia exempla videri possunt in Caiet. & Nauarr. supra, & in eodem Nauarr. consil. 2. de Immunitate Eccles.

Bartol.

Decimaseptima censura contra usurpantes iurisdictionem, aut fructus ad personas ecclesiasticas ratione beneficiorum, &c. pertinentes.

Decimaseptima censura fertur, etiam ad defensionem ecclesiasticæ immunitatis, in eos qui iurisdictiones, & fructus redditus, & prouentus ad fidem Apostolicam, & quæcumque ecclesiasticas personas ratione Ecclesiastiarum monasteriorum, & aliorum beneficiorum ecclesiasticorum pertinentes usurpat. In qua parte iurisdictionis latius usurpatur, quam in praedicta clausula: hic enim non tantum ecclesiastica iurisdictione, sed etiam temporalis, si ratione Ecclesie seu beneficii ecclesiastici competat, defenditur; non solum quia exp̄s̄e nominatur, sed etiam quia inter fructus vel prouentus beneficii ecclesiastici computari potest. Itaque, si Episcopus ratione Episcopatus sit etiam temporalis dominus iurisdictionem temporealem habens, qui eam usurpauerint, in hanc censuram incidet. Dico autem, ratione Episcopatus: quia si persona Episcopi alias habeat dominium, aut iurisdictionem temporalis titulum, illa iurisdictione non defenditur per hanc Bullam: quia identitati dignitatis confluit, non persona. Et idem est de aliis fructibus seu prouentibus, ut verba ipsa sat declarant, ibi: *ratione ecclesiasticae*: & Caiet. verb. Excommunicatio, cap. 27. & Nauarrus nu. 17. annotarunt: idem Nauarrus consil. 2. de Immunitate Eccles.

95.

Cui etiam addunt necessarium esse ad hanc censuram incurrendam, quod hi fructus ecclesiastici, & prouentus usurpentur, & ut fructus, & prouentus: quoniam verba (ait Caietanus) formaliter sumenda sunt. Dicuntur autem prouentus ut prouentus usurpari, quando usurpatur ius ad ipsum, seu quando aliquis eos accipit tanquam ad se pertinentes. Hoc autem annotauit Caietanus, ut ab hac clausula, & censura eos excluderet, qui per furtum, vel rapinam huiusmodi fructus arripiunt, non formaliter ut prouentus sunt, sed ut sunt quæcumque alii res: nam hic canon (ait Caietanus) non est factus contra fures, seu latrones, sed contra eos, qui prouentus Ecclesie usurpant, quia sunt prouentus, id est (vtego interpres) quia tales prouentus, ac si ad se pertinent, usurpant, & non tanquam aliena bona rapunt. Quæ ponderatio ingeniosa est, & in rigore vera videtur: eamque ipsum verbum, usurpandi, infinitus: tuncenim aliquis usurpare dicitur prouentus, quando veluti potestate dominandi, & quasi iure proprio vtens illos præoccupat. Et contra hos, qui hac potestate & violentia usurpant, videtur directe editus hic canon. Et confirmatur, nam si latro furetur bona ecclesiastica persona, ver. gra. triticum pecunia emptum, non incurret hanc censuram: ergo etiam furetur triticum ex decimis, aut primitis collectum, illam non in curret: quia hoc valde accidentarium est, nec mutat moralem rationem illius actionis. Prohibetur ergo hic non quodlibet furtum, sed usurpatio ecclesiastico: um prouentuum,

Addit vero veterius Caietanus necessarium esse, vt tales prouentus sint aliquius certa persona, vel communis: quia in litera dicitur, *Ad ecclesiasticas sua mentis personas ratione ecclesiastiarum, &c. pertinentes.* Vnde interfert, si quis usurperet prouentus aliquius Episcopatus, de jure seu Ecclesia vacantis non incurtere hanc censuram: usurpat, in quia illius prouentus ad nullam certam personam pertinet. Sed hoc incredibile est: mihi cere vi detur, moraliter improbatum, & in primis in fructibus pertinentibus ad Pontificem Romanum facis hoc explicatur in illis verbis, *Aq. no. 1, & Sedes Apostolicam.* Quanquam enim Sedes vacet, semper illa

96.

Decimasexta censura fertur in eos qui prælatos seu iudices Ecclesiasticos ordinarios impeditunt, quo minus sua iurisdictione contra quosunque viuantur: secundum quod canones, & sacra constitutions Ecclesiasticae, & decreta Conciliorum Generalium, & presertim Tridentini sumunt. Et hæc est prima pars huius prohibitionis, seu censuræ. Et similiis habetur iure communis in ea. Quoniam de Immunitate Ecclesie in sexto, cum publicam discriminem, cui excommunicatio ibi latenter seruata non est, sicut est in Bulla. Item, quia prohibitio illius textus vniuersalior est, nimisrum in fauorem Ecclesiasticorum iudicium non solum ordinariorum, sed etiam delegatorum, ut patet ex illis verbis, in foro Ecclesiastico delegato, seu ordinario: In Bulla autem solum de ordinariis iudicibus, & prælatis mentio est, ut ex adductis verbis exp̄s̄e patet. In altera vero parte huius clausula non solum de ordinariis, sed etiam de delegatis mentio est. Et in ea excommunicantur omnes, qui post ordinariorum vel delegatorum quorumcumque sententias, & decreta aut alias fori Ecclesiastici iudicium eludentes, ad Cancellerias, & alias curias seculares recurrent, & ab illis prohibitiones & mandata, etiam paucalia ordinaria, & delegatis predicitis decerni, & contra illos exequi procurant: eos quoque qui haec decernunt, & exequuntur, seu dant consilium, patricinium, & fauorem in eisdem. Itaque differentia inter has duas partes esse videtur, quod prior immediate fertur in fauorem personarum, id est, prælatorum & Ecclesiasticorum iudicium ordinariorum, & generaliter contra omnes, qui eos impedit in usu iurisdictionis sua. Et ideo specialiter fert pars illa de ordinariis iudicibus, quia in eis Ecclesiastica dignitas specialiter residere videtur. Posterior vero respicit speciales actus & particularem modum eludiendi Ecclesiasticam iurisdictionem, & ideo quoad personas quarum precepta se iudicia defendantur, vniuersalior est.

illi fructus ad Sedem Apostolicam pertinent. Dein A de hac prohibito, & censura non est facta præcipue in comodum personæ, sed in defensionem Ecclesiastice immunitatis, & dignitatis: ergo, quod præcipue intenditur est cohoberare usurpatores ecclesiasticorum prouentuum, siue illi nunc pertainant ad determinatam personam, siue non: nam hoc valde accidentarium est ad finem ipsius legis. Itē quia alias usurpantes prouentum monasterii non incurerent hanc censuram: quia illi prouentus non pertinet ad determinatam personam, sed ad hanc communitem ex quibuscumque personis constet. Quod si dicatur, sub nomine personarum comprehendendi hoc collegium, vel hanc communitem, ex quibuscumque personis constet: fingamus hoc anno ex aliqua occasione nullam personam hoc collegium inhabitare, nunquid propterea minus peccabit, qui illa bona usurpauerit? Nemo, credo, id affirmabit: quia illa circumstantia valde accidentaria est, nec mutat rationem prohibitionis, vel culpæ, & quia semper illi prouentus formaliter pertainet ad hoc monasterium: quod, licet hoc anno non existat, in sequente existeret, & ad illud omnia illa bona pertinebant. Sic ergo dicendum est in qualibet Ecclesia, aut beneficio vacante, quod usurpare fructus eius, si contra hanc prohibitionem: nam per se pertinet ad possessorem talis beneficij, qui licet fortasse non existat, seu non sit dominus beneficij, paulo post succedit in illo: & tales fructus solent ad successorem pertinere. Atque hoc in rigore satis est ad verificanda verba huius clausule, scilicet, quod prouentus hi pertinet ad ecclesiasticas personas. Præterim quod ibi non dicitur, ut illa persona sint omnino determinata eo tempore in quo bona usurpantur, aut quod iam habeant ius acquisitionis ad illa: satis ergo est quod illa bona ex se sunt destinata ad ecclesiasticas personas, & non nisi spirituali titulo sunt obtinenda. Ac denique, etiam tunc quando Ecclesia vacat, possunt dici pertinere ad commendatarium, vel eternum, vt etiam Nauarrus notat, non quidem ut eorum dominium acquiratur, sed ut ea conseruet & vero domino suo tempore reddat. Imo etiam possunt dici, pertinere ad Summum Pontificem, si non ut dominum, saltem ut supremum dispensatorem, qui interdum potest tales prouentus Ecclesiæ vacantis, vel suis, vel aliorum viis pro ratione occurrentis necessitatibus applicare.

Additur denique in eadem clausula quadam extenso huius censuræ, his verbis: *Veleriam quavis occasione, vel causa sine Romani Pontifici, vel eorum ad quos deinceps pertinet, expressa licentia sequestrant:* Quæ verba differunt à præcedentibus in actione, quæ est causa huius censuræ, nam *sequestrare* non est libi usurpare, sed impedire, aut separativam reponere, ne huiusmodi fructus ad ecclesiasticas personas prouenant, & proprie etiæ actus iurisdictionis, quem actio usurpandi per se non requirit. Et ideo hic specialiter audit illa limitatio, *sine nostra, &c.* quia non quomodo docetur prohibetur hic actus, sed quatenus est usurpatæ iurisdictionis: quod non erit, si cum prædicta facultate fiat. Caiet, verò dicit, c. 27. hanc coditionem, seu limitationem etiam cum verbis præcedentibus coniungit. Quia verba Bullæ, que ab ipso expounderunt, obscuriora tunc erant: & quantum ad rem spectat, non multum refert: tamen in Bulla Clementis satis hoc explicatum est: & merito, nam in prioribus verbis superflua esset illa limitatio, quia non dicetur quis usurpare ea, que cum facultate domini, aut superioris accipit, sicut dicitur sequestrare. Imo tunc verius, & iustius id facit, quando cum facultate iurisdictionem habentis id facit.

Fr. Suarez tom. 5.

Decima octava censura contra imponentes, aut recipientes decimas, aut alia onera personis, aut bonis Ecclesiasticis absque Pontificis licentia.

Decima octava censura fertur ad defensionem deriam ecclesiasticæ immunitatis contra eos, qui collectas, decimas, vel similia onera ecclesiasticis personis, & Ecclesiæ, monasteriorum, & aliorum beneficiorum ecclesiasticorum, bonus, eorumque fructibus, &c. absque Romani Pontificis speciali, & expressa licentia imponunt: aut sic imposta, etiam a sponte dantibus, & concedentibus recipiunt. Quæ verba satis per se clara sunt, & virtute continebatur hæc prohibito in præcedentibus: nam huiusmodi impositio manifeste contra libertatem ecclesiasticam. Hic vero additur, tum ad maiorem declarationem, nam siue hæc impositio, & exactio fiat per modū statuti, siue præcepti, aut per violentiam, aut quacumque alia ratione, incurritur hæc censura: quo modo non erat hoc in superioribus clausulis satis declaratum, aut etiam contentum. Neque etiam quoad illam extensionem, quæ hic fit ad acipientes etiam sponte ablata: dicuntur autem sponte dari, non quia ex absoluta, & omnino libera voluntate donandi dentur: non enim hoc prohibitum est ut per se constat, sed quia finis alia speciali vi, aut coactione, præter exactiōnem, seu impositionem datur. Hæc autem ipsa est sufficiens vis, aut coactio: & ideo si hoc titulo dentur, quocumque modo datur, hanc censuram incurrit, qui accipiunt. Adnotandum vero est ex Panormitan in c. Non minu, de Immunitate eccles. & Nauarr. cap. 28. nu. 115. hoc esse Nauarr. intelligendum de tributis, aut exactiōnibus, que vel in bonis ecclesiasticis, vel in personis etiam ecclesiasticis directè imponuntur. Nam si clerici habeant bona temporalia, ratione quorum debent aliqua tributa, vel onera, non est prohibitum illa exigere.

In reliquis autem verbis huius clausulae sic extensio huius censuræ ad dantes auxilium, consilium, &c. & omnes personas cuiuscumq[ue] dignitatis vel ordinis existant, quæ latissime referuntur. Et innouatur decretum, & pœna, vel censuræ in huiusmodi casu latæ in aliis Conciliis, quæ omnia in Bulla ipsa statutis perspicua sunt. Est autem aduertendum similem censuram latam esse in Concilio Lateranensi sub Alexander Tertio, cap. 19. & haberi in cap. Non minu, de Immunitate eccles. cuius statutum hæc Bulla confirmat & auget addendo censuram. Et similiter confirmata est ab Innocencio Tertio, in cap. Adversus de Immunitate eccles. vbi additur excommunicatione, seu extensio illius excommunicationis, ad successorem illius, qui tale tributum imposuit in regimine, seu officio: nam si antecessor non satisfecit Ecclesiæ, & in excommunicatione permanet donec satisfaciat, successor ad satisfaciendum obligatur: quod, si intra mensem non præstiterit, in excommunicationem incidit, absq[ue] reservatione ex vi illius canonis. Quæsi autem potest, an ex vi huius Bullæ illa etiam censura quatenus ad successorem extenditur, resoluta sit. Et breuiter dicendum censeo, si successor non exequatur de nouo impositionem ab alio factam, exactio continuando, sed statim efficit, solumque sit in mora restituendi, quod ab alio iniuste petitum, & acceptum est, licet excommunicatione incurrit, non tamen videri reseruatam ex vi huius Bullæ, quia in tota hac clausula non est fermode non restituendo, sed de imponente, exigente, & vel etiam accipiente, vel quouis modo ad huiusmodi actiones cooperante: successor autem, qui non satisfecit, non potest dici illas actiones exercere, aut ad illas cooperari: non ergo incurrit hanc censuram prout latam in Bulla Cœnæ.

Vt autem incurrateam ut latam in dicto capite,

Ff 2 Adversus

340 Disp. XXI. De excom. Papæ reseruatis in Bulla, &c.

Aduersus, oportet ut culpabiliter sit in talimora. Nec A enim, ut opinor, cogidus est talis successor ad satisfaciendum, seu restituendum ex propriis bonis, cum ipse non deliquerit, neque aliud ex bonis Ecclesie usurpauerit: Debet ergo satisfacere quatenus gubernator, id est, vel ex communibus bonis, vel faciendo, ut qui bona acceperant, ea restituant; quantum ad hoc enim merito succedit in onore, ut in illo textu dicitur. Et ideo, si non possit intra mensem re ipsa exequi satisfactionem, dummodo, quod in se est, faciat, non incurrit, quia et vera non peccat. Sicut etiam Consul, vel alius similis ex gubernatoribus non incurrit, si quantum in ipso est, contradicat tali impositioni, licet fortasse propter plura suffragia imponatur, ut in simili annotatum est supra in clausula 15. Hic adiungi posset prohibitio similis facta in cap. Quanquam, de Censibus, in 6. sed dicetur commodius infra tractando de censuris non reservatis libri 6.

*Decimanona censura contra se interponentes
in causis capitalibus contra personas
Ecclesiasticas.*

ED. 2.

*D*ecimanona censura fertur in eadem Bulla etiam in defensionem ecclesiastica libertatis contra omnes magistratus, & iudices notarios, iuris, excoriis, & iurexcoris, quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas ecclesiasticas, illas processuado, dannendo, capiendo, seu iurantibus contra illes preferendo, & cetero: quando sine specie, i.e. speciosa, & expressa, huius sancte Sedis Apostolicae licenti, etiam in talia committentes fuerint consiliorii, Senatorios, &c. & quocumque nomine invocati. Quæ clausula nulla indiget expositione, præter dicta in superioribus: namquid in illis, vel pro defensione bonorum, aut pra causis ciuilibus, aut pro libertate Ecclesie in genere, vel specie dictum fuerat, hic in particulari fit ad defensionem personarum ecclesiasticarum in causis capitalibus. Vnde cædem habet intelligentiam.

*S*olum aduerto in Bulla Gregorii ad hanc clausulam adiungi aliam: per quam reuocant omnia priuilegia quibuscumque Regibus potentatibus, aut Rebus publicis concessa, quæ huic prohibitioni contraria fuerint. Quæ clausula videri potest omessa in hac Bulla, sed non tam omessa est, quam virtualiter explicata per illa verba, sine speciali, specifica, & expressa huius sancte Sedis Apostolicae licentia: quæ in dicta Bulla Gregorii non erant, sed addita sunt à Sixto V. & à S. D. N. Clemente VIII. per quæ non fuit sublata omnino reuocatio priuilegiorum, sed illi existimo declarationem, & moderationem fuisse adhibitam, quod illa esse debeant expressa, & specialia seu speciosa. Itaque non sufficiunt generalissima verba, immo nec generica, neque etiam implicita, sed debent esse expressa, & specifica: non existimo tam esse necessarium, ut hæc licentia sit specialis quoad personam, vel quoad delictum in individuo, de quo cognoscendum est, sed sufficiet, quod sit ad cognoscendum de tali delicto in specie, etiam si licentia sit generalis quoad personas ecclesiasticas, tempora, & loca, in quibus tale crimen inveniendum fuerit. Et ideo non existimo priuilegia sub predicta forma concessa etiam ante hanc Bullam esse reuocata. Cessatque dubium de quibusdam priuilegiis Galliæ quod

Nauarrus mouet, & indecimum relinquit: nam plane videtur sub illa forma concessa.

(:)

*Vigesima censura in defrumentes, inuadentes,
occupantes, &c terras Romanae Ec-
clesie subiectas.*

*V*igesima censura fertur in eadem Bulla in spe cialem defensionem dominii temporalis adsem dem Apołolicam pertinentem contra omnes qui per se, vel alios directe, vel indirecte, sub quoquem iuuilo, vel colore inuadente, defrumente, occupante, aut detinente presumptamente in totum, vel in partem aliam. Vnde regnum Siciliae, insulas Sardinae, & Corsicae, &c. usque ad illud. & alias civitates terras, & loca, vel iura diplasm Romanam Ecclesiæ pertinentia, dictæque Romanæ Ecclesiæ mediæ, vel immediate subiecta, necnon supremam iurisdictionem in illis nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ competenter de facto usurpare, perturbare, retinere, & vexare variis modis presumunt. Nec non adhærentes, fautores, & defensores erunt, seu illis auxilium, confilium vel fauorem quomodo libet præstantis. Circa quam notandum est in Bulla Gregorii post quatuor illas actiones, quæ videntur hic designari, ut causæ huius censurae, scilicet, inuadere, defrumente, occupare, aut detinere, addi hoc ad aerarium, hostiliter: iuxta quam determinacionem, si in omnia illa verba cadat, restriguntur totius clausula intelligentia: tamen posteriores Pontifices dictiōnem illam auferentes, videtur voluisse illa verba generalius intelligi, tamè si verba Gregorii attente considerentur, parvi differre videuntur: his enim potuit illa verba (qua se nol tantum in Bulla S. Xti continetur) scilicet de præsentis, & de præterito: hoc modo, eos qui de facto occupant, vel detinent, vel hostiliter defrumente, vel inuadunt, aut occupare detinere, vel defrumente, aut inuadere hostiliter presumptente, &c. Vbi in prioribus verbis dictio, hostiliter, solum videtur coniungit cum verbo defrumenti: in posterioribus vero cum ultimo, quod est, inuadere. Et ita ferd nulla erit differentia, quia verbum ipsum, inuadendi, per se videntur indicare huiusmodi hostiliter in cursu.

Itaque quacunque ratione aliqua ex his actionibus contra iustitiam fiat, sufficit ad incurrendam hanc censuram. Siautem bona fide & probabilitudo, iuxta dictorum hominum iudicium aliquid huiusmodi fiat, non incurrit censura: quia exculpatur culpa, sine qua non potest excommunicatione incurri. Quod annoctant Cajetanus in Summa cap. 3. versic. 4. Quæsi tunc (inquit) operatur quis ex ignorantia plus quam probabilis: & ideo neque apud Deum, nec apud Ecclesiam agit contra eum deus Ecclesie ius, seu libertatem. Aduertit etiam idem Cajetanus cap. 17. quem sequitur Nauarrus num. 73 quod, quando ciuitatis Papæ sunt factiones, & altera factio extra existens, ciuitatem hostiliter inuadit, quamvis non intendat eam subrahere ex domino Papæ, neque in aliquo laderie ius Ecclesie, sed ibi principatum obtinere eo modo, quod potest, nihilominus duces, & milites tales factiois hanc censuram incurront: quia similiter inuadunt hostiliter ciuitatem, & in Bulla non distinguuntur quod id fiat animo subrahendi ciuitatem ex domino, vel iurisdictione Papæ nec non itē, quia huiusmodi inuasionses irregulariter ac frequenter non sunt, quin ciuitas saltem in parte destruantur. Addit etiam Cajetanus frequenter etiam non fieri, quin liberum regimenter talis ciuitatis Ecclesiæ subrahatur.

Post has censuras addebat alia in Bulla Gregorii contra eos, qui tempore quo Sedes Romana vacat, vel Summus Pontifex infirmatur supellefitem librorum, scripturarum, aut bonorum Camerarum Apostolicorum occupant. Illa vero à Sixto, & Clemente sublata est, & ideo nunc solū illæ virginis, quæ expedita sunt, per se, & directe continentur in Bulla. Nata alia, quæ postea fertur in eos, quia absoluunt ab huius-

ab huiusmodi censuris fine legitima facultate, est A
quali reflexa, & minus propria huius Bullæ, ut sta-
tim declarabo.

SECTIO III.

Quis possit absoluere ab his censuris.

REST omnes prædictas leges, & cen-
suras additur in Bulla clausula conti-
nens modum, & terminum duratio-
nis eius. Quam clausulam propter lo-
ci opportunitatem in prima sectione
expositam relinquimus. Deinde vero subiungitur
clausula resseruationis prædictarum censorum.
Iuxta quam dicendum est primo, extra mortis articu-
lum nullum præter Romanum Pontificem posse
à prædictis censuris absoluere: neque etiam tunc, ni-
si de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cau-
tione præfita. Quæ assertio satis probatur authori-
tate ipsius Bullæ, nam sunt ferè formalia verba eius,
Solum posset interrogari quæ cautio sit in mortis
articulo exigenda. Sed de hoc non potest generalis
regula statui, prudentisque arbitrio etiæ relinquendu-
m. Communiter autem dicitur cautionem hanc
debet esse pignoratitudinem, vel si nechæ possit, saltē
iuritorum, ut videtur in Caiet. c. 77. de Excom-
municatione, & Nauarr. supra.

COUNCIL.

NAUARR.

1. *Quæcautio
præcigilie,
et qua in
ministrari
tulit et
sunt ab
solueri.*

*Noi possit
cautio qui
de iurijs
cautio
reprob.*

NAUARR.

3. *Hoc Pontificem
possit extra dictum articulum ab
his censuris absoluere, non excluduntur ministri,
qui capi-
tulare
constat nec debere, nec moraliter posse Pontificem
quod hic per se ipsum ab omnibus huiusmodi casibus absolu-*

Fr. Suarez tom. 5.

vere: imò nunquam id facere. Necessarium tamen efficiū ab
est, vt hac delegatio fiat modo in hac Bulla præscri-
pto: non enim sufficit quodcumque indulatum, vel
facultas verbis generalibus concessa, nisi in ea ex-
pressè continetur casus huius Bullæ: ita enim in
eadem Bulla, eidem fere verbis declaratur: & no-
minantur in particulari omnia generapersonarum,
vel communitatuum, quibus talia induita concedi
solent, & ad omnia extenditur reusatio, sive tales
facultates per Sedem Apostolicam datae sint, sive
per cuiusvis Concilij Decreta. Quod vltimum verbum
notandum est, quia per illud videtur derogata fa-
cultas concessa Episcopis ad absoluendum ab omni-
bus censuris in causis occultis, quantum ad casus
huius Bullæ: quia non videtur potuisse expressius
derogari imò vir potuit verbum illud propter aliud
Concilium addi. Ita animaduerti in superiori to-
mo, disp. 3. sect. 2. numer. 10. vbi in hunc locum
remisi aliquia, quæ nunc addenda sunt.

Aduertendum est ergo circa clausulam reuoca-
toriam priuilegiorum & facultatum in Bullis Sixti
V. & Clementis VIII. habere quandam restric-
tionem notabilem per illa verba: *nisi in etiam casu
præsentibus litteris expressi comprehendantur.* Per quæ Bullæ.
declaratum est, per priorem reuocationem solum
excludi induita concedentia facultatem absoluendi
à casibus Papæ referatis, tantum in generali, non
vero ea quæ in specie concedunt casus Cœna Do-
mini: & ita conflat nunc non esse reuocata regulari-
um priuilegia, quæ hos casus in specie concedunt
an vero hæc fuerit noua concessio, seu limitatio re-
uocationis, vel fuerit tantum declaratio prioris re-
uocationis generalis in tomo de religione, Deo dan-
te videbimus. Hinc ergo ortum mihi est speciale
dubium circa præcedentem resolutionem: nam
hinc sequitur facultatem illam Episcopo datam à
Concilio non esse reuocatam per hanc clausulam.
Pater sequela, quia in concilio expressis verbis con-
ceditur hic casus heretice Episcopis, ut patet
ex illis verbis tell. 24. cap. 6. de Refor. Idem & in heresis
crimine, in foro conscientie, & tantum, non eorum vicarius
sunt per se, ergo huius casus continetur sub illa exce-
ptione, nisi in eis, &c. ergo facultas ad absoluendum
ab illo referata non est.

Responderi potest, illam specificationem non
tantum fusse positam à Concilio propter faculta-
tem concedendam, quam propter limitandam!
Nam, scilicet, ut per se, non per vicarium posset ex-
scopus illa vti, alioqui dicendum esset, concessio-
nem illam esse reuocatam quoad alios casus Cœna &
& non quoad hereticis, quod plane absurdum est.
Sequelam probo, quia alii casus conceduntur soluta
per clausulam generalem ad omnes casus Papæ re-
feratos, sola autem heretica in specie exprimitur. Sed
contra hoc est, quia quando post clausulam gene-
rale additur exceptio alii casus referati, ce-
sentur omnes alii in specie expressi, quia exceptio
format regulam in contrarium, ut ex communis senten-
tia dixi in 4. tom. disp. 30. sect. 1. num. 3. sed hic
Concilium Trid. prius ponit clausulam generalem,
per quam concedit Episcopis omnes casus occultos
referatos Pontifici, ut per se, vel vicarium possint
ab eis absoluere, & postea addit expressionem pec-
cati heretice cum speciali limitatione: ergo intelligit
concedere omnes alios speciatim & sine illa limita-
tione: ergo talis concessio non est referata, saltem
per Bullas Sixti V. & Clementis VIII. cum illi ex-
prese dicant se nolle reuocare facultates, in quibus
casus Cœna in specie conceduntur. Quæratio sane
videtur facere probabilem aliorum opinionem,
negantem facultatem hanc Concilii esse per hanc
clausulam Bullæ derogaram, quanquam aliud fun-
damentum eorum scilicet Episcopos habere hanc
iurisdictiōtem iure diuino, & Concilium abstulisse
solum impedimentum, & reduxisse rem ad ius an-

ff. 3 tiquum

⁴
*Notandum
circa clau-
salam reu-
ocationis.*

⁵
*Nō per hæc
clausulare-
no ut sit
facultas
ab. luendi
Episcopis à
Cœ. Trid.*